

Мергьяматлу, Регьимлу
Аллагьдин тIварцIелди!

السلام

АССАЛАМ

www.assalam.ru

НА ЛЕЗГИНСКОМ ЯЗЫКЕ

ДАГЪУСТАНДИН МУСУРМАНРИН ДИНДИН ИДАРАДИН ГАЗЕТ

№ 10 (125) октябрь 2009 г. / шаввал-зуль-къаада 1430 г. / Лезги чIалал вацра садра акъатзава. Къимет 15 манат

Марифатдинни диндин тарсари вуч гуда?

Мектебра диндин тарсар тухунин месэладикай рахаз гзаф йисар тир. РикIел хкин, пуд йис идалай вилик Россиядин бязи школайра православиядин культурадин тарсар чарасуз-бур яз тунай. Ва ихьтин тарсариз гужуналди мусурман, чувуд диндарин аяларни ракъурзавайдан гъакьиндай гъужет алай, гъарай-эвер гвай макъалаярни акъатнай. Диде-бубайрин наразивилихь лагъайтIа къадар авачир.

Ингъе Россиядин Президент Дмитрий Медведева арбе юкъуз Россиядин гъукуматдин школайра диндай тарсар гунин экспериментдал вичин разивал къалурна. Идалай гъейри, Россиядин къуд къилин дин яз гъисабзавай хашпара, мусурман, чувуд ва буддист динрин къилерин регъберрихь галаз хъайи гуърушмишвиле яракьлу къушунрани и къуд диндай хашпара, буддистрин кешишрин, раввинрин, фекъийрин къуллугъарни тайинардайдакай лагъана.

Малум тирвал, Россиядин конституциядихь дин гъукуматдивай къакъуднавай положение ава, амма Президент Дмитрий Медведева малумарайвал, конституциядин маса статьяди гражданриз гъи диндиз кIандатIани ибадат ийидай азадвал ганва. Кремлди вири къуватар эцигна и жуьредин эксперимент къиле тухунин асул макъсад а кардикай ибарат я хьи, Советрин Союз чкIайдалай къулухь агъалийрин арада марифатдинни ахлакъдин жигъетдай виридалайни хъсан ерияр квахъиз эгечIна.

Гъелбетда, экспериментдин гъакьиндай гзаф къадар гъужетар алай суаларни арадал къведа, бязи наразивилерни. Гъеле им буш хиялчивал я лугъудайбур политикрин, образованидин къурулушда кIвалахзавайбурун ва аялринни яракьлу къушунра къуллугъзавайбурун диде-бубайрин арадани ава. Амма им гъеле са жуьредин ахтармишун тирди ва россиядин 18 региондин 12 агъзур школада къиле тухудайдакайни лугъун. Яни алай вахтунда экспериментда 20% Россиядин школайри иштиракда, 256 агъзур аялдиз 44 агъзур муаллимри тарсар гуда.

Россиядин образованидинни илимдин министерстводи школайрин ученикриз руьгъдин дуй-

нядихь галаз таниш хъун патал пуд вариант теклифзава. Сад лагъайди, и ва я маса диндиз чпи ибадат ийизвай хизанра чIехи жезвайбур патал. Абуруз чпин диндиндин бинейрай ва тарихдай чирвилер гуда. Къвед лагъайди, вири динрикай санлай чирвилер къачуз кIанзавайбур. Ихьтинбуруз вири динрай санлай умуми курсар тухуда. Ва эхирки пуд лагъайдини, чпиз гъич са динни чириз кIан тийизвайбур патал. Ахьтинбур патални «Основы светской этики» тIвар алай предмет тухуда. Эхиримжи квекай ибарат жедатIа са мискIал я лугъуз тестикузавайбурни ава...

Са кар къейд ийин, диндай тарсар тухудайбур динэгълиар ваъ, светский муаллимар жеда. Министр Андрей Фурсенкоди къейд авурвал, и жуьредин программа мектебра тун бюджетдиз ужуз акъваздач. Адан гъисабунралди 40 агъзур къван муаллимар перепрофилироват хъувун лазим къведа. И кар патал са шумуд виш миллион манат герек къведа. Амма адан гафарай и пулар гъакI квахъдач, муаллимар цийи къиле-лай гъазурлук хъувуни мектебра тарсар гунин ери хъсанарда.

2012-йисалай и жуьредин тарсар вири Россиядин школайра санлай тухун мумкин я.

Яракьлу къушунра къуллугъдай кешишриз ва фекъийриз бригададин командирдин заместителдин дережадаваз тербиячивилин тарсарай мажиб гудайвал я. Мукъвал вахтунда армияда 200-250 кешишар, фекъияр чпин кIвалахдив эгечIун мумкин я.

Минобороначин гъисабунралди 2009-йисуз Армиядин жергейра урусрикай (славянрикай) 79,8%, татарикай – 3,3%, дагъустанвийрикай – 0,3%, башкирри – 0,5%, бурятри – 0,2% ва Чувашиядинни Мордовиядин векилрикай – 0,1% къуллугъзава. Къуллугъзавайбурукай 63% чеб диндихь инанмишбур яз гъисабзава ва абурукай 80% хашпара, 13% мусурман, 3% буддизмдин ва 1% чувуд, амай динриз ибадат ийизвайбур я.

Экспериментдин нетижаяр гъихьтинбур жедатIа, гъелбетда, вахтуни къалурда.

Жамиля Гъасанова

ИСЛАМДИН ФЕРЗЕР

Гъаждикай куьрелди

Зияратчияр патал пособие

Абдулла-гъажи АЦАЕВ

Гъуьрметлу газет кIелзавайбур! Гъаждал фидай вахт мукъвал жезва. Идахь галаз санал гъаждиз, адан ферзериз, шартIариз, эдебриз талукъ яз редакциядиз къвезвай суалар авай чарарин къадарни артух жезва. Гъаниз килигна редакцияди куьн патал Абдулла-гъажи Ацаеван «Гъаждикай куьрелди» ктаб таржума авуна гъазурнава. Бур, кIел ая, менфят къачу.

» 8-11

ИСЛАМДИН КЪАДАГЪАЯР

Илим вакIаз акси я

Абдулла Гъажиев

«Квез тIуьн патал гиликънавай шей, иви ва вакIан як къадагъа я» («Маидат» сура, 3-аят») Къенин юкъуз чун виридуьньяда чкIиз эгечIнавай вакIарин хумадин шагъидар хъанва. ВОЗ-дин (Сагъламвилеин Виридуьньядин Организация) делилралди алай вахтунда А/Н1Н1, хумадин вирусдик 8 агъзур къван начагъбур ава ва къиникъал гъанвай дуьшуьшар вишералди малум я. Алимри им еке бедбахтвилел гъидай хьтин дуьшуьш яз гъисабзава ва и себебалди ВОЗ-ди вад лагъай дережадин пандемиядин гъужумдин хата-лувиликай хабардарнава.

Виридалайни хаталу кар адакай ибарат я хьи и жуьредин хума мутироват (яни гена-ни чIуру къайдада дегиш жезвай хьтинди) жезвайбурукай сад я. месела, Японияда чпин и хумадикди начагъ хъанвай инсанрихь галаз са жуьрединни алакъа авачирбурукни акатнава. Им виридуьньядин сергъятра авай хьтин хаталувал, еке бедбахтвал я.

» 5

Нумрада:

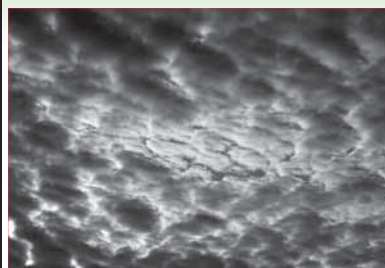
2 РУГЪАНИЙРИН КЪАЙГЪУЯР
Къиблепатан Дагъустанда
алимрин межлисар

5 ИСЛАМДИН КЪАДАГЪАЯР
Илим вакIаз акси я

7 СУД-ДУВАНДИН ЙИКЪАН
ЛИШАНАР
Дажлу - таб авун

12 ХАБАР КЪАЗВА - ЖАВАБ
ГУЗВА

ГЗАФ ТИҮН АЗАРРИН, ТИМИЛ ТИҮН САГЪЛАМВИЛИН КЫЛ Я

Гъадис

РУГЪАНИЙРИН КЪАЙГЪУЯР

Кьиблепатан Дагъустанда алимрин межлисар

Дербент района

Кьиблепатан Дагъустандин алимрин нубатдин илимдин межлис 12-сентябр-диз Дербент райондин Мамедкала поселокда кыле фена. Ам ина кьвалахзавай «Ассалам» газетдин векилрин теклифдалди тухуз-вайди тир. Межлисдал мусурманрин Диндин ида-радин ва «Ассалам» газетдин редакциядин векилар, Махачкъаладай, гъакни Дагъустандин яргъал районрайни кваз алимар ва имамар хтанвай.

Межлис и поселокдин мисклиндин имам Рамазан-гъажи Эдеева ачухуна. Ада атанвай мугъманар тебрик авуна ва алимрихъ галаз гуьрушмиш жедай мумкинвал гунай Аллагъ-Тааладиз шукур гъана.

Ахпа микрофон Кьиблепатан Дагъустанда РД-дин Муфтийдин векил Сулейман-гъажи Тагъбековава вугана, ада межлис кыле кван тухунни авуна. Вичин рахунра С. Тагъбековава Кьиблепатан Дагъустанда арадал атанвай диндин гъалариз кьимет гана. – Диндин, Ислам вилик финин жигъетдай къачурла, - кьейд авуна ада, - Кьиблепатан Дагъустан маса чкайрихъ галаз гекъигайла хейлин гуьгуна ама. И кардани чна чи жаваб-дарвал гъиссна кланда. Къе чна гъар сада вичин вилик, за дин вилик фин патал вуч авуна, лугъудай суал эцигна кланда.

Ахпа микрофондихъ сад-садан гуьгуналлаз алимар экъечлиз гатлума. Агъул райондин имам Къурбан-гъажи Рамазанован «Суд-дувандин йикъан лишанар» вяздиз къватл хъанвайбуру дикъетдивди яб акална.

Огни шегъердин мисклиндин имам Мугъаммад-Рамазан Раджабован вяз «Ислам ва адан къадагъаяр» тир. Вичин рахунра ада гъакни суфизм-

дихъ галаз алакьалу месэляяр къарагъарна.

Дербент райондин Хазар хуьрун мисклиндин имам Арсланали Кужаев «Исламда мугъманриз гуьрмет авун» темадай вяз гъаз экъечина.

Мегъарамдхуьрун райондин

мисклиндин имамдин заместитель Абдуллагъ Рагъимханова «Исламда ихтибарвал» темадай вяз клелна.

«Ассалам» газетдин редактор Ярагъмед Ханмегъамедова диндин

газетдин тарихдикай ва Дагъустандин исламдин университетдин кьвалахдикай рахана. Ада кьейд авурвал, мярекат кыле физвай поселокда «Ассалам» газет подписка авунин кьвалахни агъуз дережада ава. Къад агъзур кас яшамш жезвай ина вири

къад газет подписка авуна.

Межлисдал гаф къачуна рахай чкадин агъсакъал Рабадан-гъажиди вичин рахунра Дагъустандин мусурманар сад авунин месэляяр къарагъарна.

Рахунрин арайра ДИУ-дин муаллим Абдулмалик-гъажи Мегъамедбеков кыле авай дестеди ширин ванцелди мавлидар клелна.

Эхирдай алимри къватл хъанвайбурун суалриз жава-

бар гана.

Къуй ихътин межлисар тешкилзавайбуруз ва анра иштиракзавайбуруз виридаз Аллагъ куьмек хъуй! Амин!

Хив района

23- сентябр-диз Хив райондин Вино Архитрин хуьре цийи мисклин ачухуниз талукъарнай межлис кыле фена.

Лугъун лазим я хъи, мисклин

Ставропольский крайда карчивиле кьвалахзавай чи ватанэли, и хуьрунви

Исламов Ферзиллагъан такъатрин куьмекдалди эцигна. Гила мисклин эцигна куьтгъай юкъуз шад межлиса иштиракун ва хуьрунвийриз цийи мисклин мубаракун патал иниз «Хивский район» муниципальный тешкилатдин кьил Мустафаев Камиль Агабаевич, Махачкъаладай кыле РД-дин Муфтийдин заместитель Магъдигъажи Мутаилов аваз алимрин са десте, къунши хуьреринни районрин имамар ва агъалияр къватл хъана. Межлисдал гъакни «Сельсовет Архитский» муниципальный тешкилатдин кьил Мирзеагъмед Абасов, хуьрун агъсакъалрин Советдин председатель Абас Шихалиев, Агъа Архитрин мисклиндин имам Куьребег Кухмазов ва масабур рахана.

Яргъалди кыле фейи мярекатдал атанвай мугъманри тебрикар авуна, мавлидар клелна, алимри вязер авуна.

Ахпа хуьрунвийри берекатлу суфраяр ачухна.

Къуй абурун садакъаяр Аллагъди къабулрай.

Ахцегъ района

26- сентябрь-диз Ахцегъ райондин Смугъулрин хуьре мавлид кыле фена. Ам и хуьрун мисклиндин имам Абдуллагъ Гъашумова ачухна. Ада атанвай мугъманар тебрикна ва ихътин мярекатар тухунин важиблубликай лагъана. Межлисдал Кьиблепатан Дагъустанда РД-дин Муфтийдин векил Сулейман-гъажи Тагъбеков, алимар тир

Шамиль-гъажи Омаров (Къурагърин хуьр), Къурбан-гъажи Рамазанов (Агъул), Юсуф Къурбанов (Мегъарамдхуьр) ва масабур чпин вязер гъаз экъечина. Чпин рахунра абуру диндихъ галаз алакьалу тир алай аямдин важиблубликай месэляяр къарагъарна, къватл хъанвайбурун суалриз жавабар гана. Вязейрин арайра Заур Салигъова нашидар клелна. Эхирдай дуьаяр авуна ва садакъаяр пайна.

Мегъарамдхуьрун района

Кьиблепатан Дагъустандин алимрин нубатдин межлис 4-октябр-диз Мегъарамдхуьрун райондин Оружбайрин хуьре кыле фена. Межлисдиз и райондин хуьрерай, гъакни къунши районрай алимар къватл хъана.

Межлис ачух авур хуьрун мисклиндин имам Ислам Къагъриманова атанвай мугъманар тебрик авуна, ихътин межлисар тухунин важиблубликай лагъана.

Кьиблепатан Дагъустанда РД-дин Муфтийдин векил Сулейман-гъажи Тагъбековава хуьрун жемьатдиз

ДУМД-дин ва кылди РД-дин Муфтий Агъмад-гъажи Абдулаеван патай сара-

мар лагъана ва ихътин межлис-рикай ва анра иштирак авунин важиблубликай лагъана.

Агъул райондин имам Къурбан Гъамзатова («Вагъабизм ва адакай авай зарар»), Мегъарамдхуьрун мисклиндин имам Юсуф Къурбанова («Капл ва адан лайихлувилер»), Къурагърин имам Шамиль-гъажи Омарова («Исламда гъалални гъарам»), ДИУ-дин выпускник Мугъаммад-гъажи Хидирова («Исламдин эдебар»), Ахцегъ района «Ассалам» газетдин векил Сулейман Байрамова

(«Имандин шартлар») вязериз, «Ассалам» газетдин редактор Ярагъмед Ханмегъамедова мусурмандин диндин тарихдикай авур рахунриз къватл хъанвай жемьатди еке ашкъидивди яб гана.

Лезгийрин арада тивар-ван авай нашидар лугъузвайди тир Мегъамедрасул Эмиржанова вязерин арайра жемьатдихъ галаз санал мавлидар клелна.

Межлисдин эхирдай дуьаяр авуна, хуьрунвийри садакъаяр пайна.

Къуй абурун хийрлу крар Аллагъ-Таалади къабулрай! Амин!

Хсуси инф.

ИСЛАМДИН ЖАВАГЫРАР

Къиметлу чирвилерин хазина

Саид-афанди аль-Чиркави

Эвел алатай нумрайра

Ферз тир купларин бурж квай касдивай суннатдин бур авуртла жедани?

Ник ферз тир купларин буржар куматла суннадин авуна кланзавай куплар кве чкадал пай жезва: ихтияр авайбурни ва ихтияр авачирбур.

Буржар кумайбуруз лазим тир вахт алукайла тайин себебдалди авуна кланзавай ва гъакни ферз тир купларихъ галаз саналди, яни ратибатарни (суннадин куплар), ферз тир кплунал къедалди ва адалай къулухъни ийидай ихтияр ава. Тайин тир себебдихъ галаз алакълу тир куплар, месела, рагъ ва варз къунихъ, я туш хьи, марф къун патал ийизвай капл. Вахтунихъ галаз алакълу куплар – ибур аз-зухла, ат-тасбихл, ат-тагъаджуд ва авабин я. Ник ферз тир купларин буржар куматла, абуроз и куплар авун къадагъа туш. Ферз тир купларихъ галаз алакълу ратибатар авун лап хъсан кар яз гысабзава, гык хьи, абуроз ферз тир куплара ахъа жезвай гъалатривай михьи ийизва. Абурун къиметлувал Пайгъамбардин агъадихъ галай гафарини тестикъзава:

«Ни нисинин куплунилай вилик къуд ва адалай къулухъни къуд рекят авуртла, гъадаз Аллагъ-Таалади жегъеннем гъарам ийида. Ни рагъдандин куплуни вилик къуд рекят авуна ва гъар са рекятда «Аль-Фатихла» ва «Аль-Гаср» сураяр клелайтла, гъадан беден жегъеннемдин цуз гъарам ийида».

Амай суннатдин куплариз, къейд авурбурулай алатайла сунна-мутлакъ лугъзува. Йикъан къылай къылди капл ийиз жедывал, гъакни сагъ йикъан къене инсандивай Къуръан клелиз ва зикр ийизни жедва. Им Аллагъдиз къуллугъ авун я: инсанди тайин тир вахтунихъ ва себебдихъ галаз алакълу тушир куплар ийизва. Амма и куплар (мутлакъ лугъзувай бур) чпик ферз тир купларин буржар кумайбурувай ийиз жедач. Абурун паталай ахъайнавай куплар хъувуна кланда. Имам аш-Шафиидин мазгъабдалди ахъайнавай куплар хъувун патал тайин тир вахт герек къевезвач. Гъар са ферз тир кплуни гуьгъунилай са-сад ахъайнавай капни къазадинди хъувуртлани жедва. Гъи жуь-

реда хъийиз хъайитлани ахъайнавай капл чарасуз хъия! Нагагъ ферз тир купларикай сад къванни тавуна амукайтла Аллагъди ихътин кас гъахълудаказ (адль) пудкъанницуд йисан къене Жегъеннемда тада!

Чарадан малдикай диргъемдин ругудай са пай хъайитлани вичиз къачур кас Суд Дувандин юкъуз Аллагъди къабулай ирид виш куплуникай магърумда ва а куплар гъа идан паталай вахчуда. Чарадан малдиз гъил яргъи авуникай яргъаз хъухъ!

Нихъ ферз тир купларин буржар куматла, авуна кланзавай куплар къадагъа

«Къуль гъува...» сураяр клелайтла, Аллагъди гъадаз яхцур йисан куплар къаза хъийида» (Хазинату-ль-Асрар».

Инал къейд авунвайдан мана адакай ибарат я хьи, хушунин куплунилай къулухъ кве ракятдин алава капл гъар ни хъайитлани хъувунваз хъайитла, «Аль-Фатихла» сурадилай къулухъ са сеферда «Аль-Курси» ва пуд сеферда «Аль-Ихлас» клелна хъиз, ахъиндаз Аллагъди яхцур йисан куплар эвезда. Амма им акл лагъай члал я хьи, вахтунда, амма гъалатлар кваз авур, рикле Аллагъдилай гъейри маса фикирар аваз хъийи

Вуж гъавурда акъазватла плагърус члугун къадагъа тирдан патахъай тамам делилар ава, гык хьи, ада диндиз зиян гузва, хизандин бюджетдизни ва гъакни инсандин сагъламвилезни. Им са сир ва я ийизвай са цийи ачухун туш. Сад тир Аллагъди пак тир Къуръанда лугъзува:

Сад тир Аллагъди пак тир Къуръандин и ва я маса аятра чпин аялриз диде-бубайри чирдайвал лугъзува: чун патал сагъламвилез зиян гузвай гъам хизандин къене, обществодиз ва тебиатдал гъалтайла михьи тушир, вичикай хийир авачир гъар са шей къа-

члугъазвай, хъвазвай ва пичи ихтилатар ийиз вахт акъудзавай инсанрин ара мукъва жедва. Ада гъа ихътин инсанрикай танишар къада ва гъахтинбуруз мукъва жез гъавалат жедва. Тембекди сагъламвилез бегъеман зиян гузва: ам ишлемишуни такъатсуззава, вилерин ишигъ зайиф, риклин гъерекат артух жезва ва уьгъу акатзава. Плагърус члугуни раказар арадал гъун мумкин я. Плагърус члугуни уьмуьр куьруь ийида ва инсандин къазанжийризни таъсирзава, кесибвилел гъида. Духтуррини плагърус члугун зиян тирдакай гъавая лугъзувач. Пайгъамбаррин, имамрин, авлияйрин, шейхерин ва алимирин арада плагърус члугъазвай ва члугун ихтияр гузвай са касни авач. И ксар анжах дуьзвал гъай рекъай фена ва физва ва Исламдин истемешунрикай абуроз члур авур са шейни авач. Тембек гъалал я лугъун патахъай гъихътин делилар хъун мумкин я? Нагагъ плагърус члугун лазим авачир кар я (макругъ) я лагъайтла, ам дугъриданни герек авачир квалалахъ я ва гъалал тушир кардиз мукъва я (карагъату тахрим). Нагагъ лазимсуз кар пуд сеферда тикрар хъувуртла, ахъинди гъевчи гунагъ жезва. Нагагъ вичин нубатдай гъевчи гунагъ пуд сеферда тикрарайтла, ам члехидаз элкъевезва. Гила гысаба къан йикъа шумуд плагърус члугъазватла ва сагъ йикъан къене гыккъван гунагъар жезватла. Йисан къене шумуд варз ава ва варцарин къене шумуд югъ?! Къуй Аллагъди плагърус члугъазвайбуруз и зиянлу хесетдикай хкуддай къуватар гурай.

Тембек иблисди цвар авур чкадал экъечнавай шей я! Исламда плагърус члугун са цийивал хъиз тунилай нагъакъан мад са шейни авач. Лугъзувайвал, плагърус члугун инанмишсузбурун арада 999-йисуз пайда хъана.

Вилик йисара, инсанриз диндар алирмай кутуг тавур крар акурла (алимрин, я туш хьи, Аллагъдин рекъе вири къуватар эцигнавай ксарин патай) абур ихътинбурувай къерех жез гъавлат жедай, гык хьи абурохъ акъул, чирвилер ва Исламдай савадлувал авай. Алай вахтунда лагъайтла вири масакла я. Исаята инсанри лугъзува: «Нагагъ къадагъа тиртла, абурони акл ийидачир» - ва акур члору кар шаддаказ тикрарзава.

Диндар алибри лугъзувайвал, инсандин сагъламвилез зиян гузвай гъар са шей къадагъа алай (гъарамдинди) я.

Къатла ама

ийидалди лугъун хъсан я: «Ганвайдалай артух клан яз, хизандиз бес къадардиндалай артух ризкъидихъ къекъемир. Идан паталай жуван вахт ахъайнавай куплар хъувуниз харж хъия ». Дуйнъдин девлетар патал йикъар акъудзавай ва абур гъи жуьреда къазанмишзаватла адакай фикир тийизвай касдиз, ам къвед-пуд декъикъада ийизвай ферз тир кплунивай къерех хъувуртла, бажагъат хийир жедва.

Яхцур йисан къене ахъайнавай купларилай гъил къачудай капл (салят) авани?

Вахтунда авуна кланз тавунвай капл ам къаза хъувунилай гъейри маса са куьналдини эвез ийиз жедач. Амма агъадихъ галайдини ава:

«Ни гъетрен куплунилай къулухъ кве рекят хъувуна ва гъар са рекятда «Аль-Фатихла», «Аяту-ль-Курси» ва пуд сеферда «Ихлас»

куплар багъишда. Яни и куплуни ахъа хъайи гъалатрикай, дуьз тушир чкайрикай яхцур йисан къене авур ферз тир куплар михъзава. Гъа са вахтунда чир хъун лазим я, и алава капл гъа яхцур йисуз авур куплар хъиз авуртла, и кве рекятни гъабуроз тешпигъ жезва. Месела, им саки кве йисан къене яхцур йисав барабар яз хийир гузвай салав, бустандив гекъигиз жедва. Сир туш бустандай кве йисан къене яхцур йисан муддатда квалалахъа тегъердин хийир къачун патал и хиялай хъсан пешекардивай къачунавай чирвилер хъана кланда. Къуй чаз Аллагъди Вичиз чирвилер гъаз, савадлуздаказ ибадат авун патахъай куьмек гурай, гык хьи, хинквал тлуьн патахъай чирвал гъаз гъазурнавай шиш, тапан чирвилер ва алакълунар гъаз гъазурнавай члехи къапунилай хъсан я!

Плагърус члугун шариатда къадагъа (гъарам) тахъайтла, гъалал яни?

дагъа я. Инсандиз хийир авай гъар са шей гъалалдинди, къадагъа алачирди я. Икл Аллагъ-Таалади эмирзава: **«Куьне куьн къиникъл гъимир, куьн рекъимир!»** Плагърус члугун жува жув явашдаказ къиникъл гъизва лагъай члал тирди чна винидихъ гъанвай мисалри тестикъзавачни мегер? Инсандивай тлуьн тлуьн тавуна, яд хъун тавуна яшамеш жедач, бес тембек къадагъа авуртла, ам ишлемиш тавуртла вуч жедва? Аллагъди инсан вич ихътин шейерал машгуларун патал халкънавайди яни мегер? Тембекди инсан диндивай, Аллагъдикай авуна клани фикиривай яргъа ийизвайдени мисал гъун бес я. Плагърус члугъазвай инсандиз Аллагъдиз ибадат ийиз четин жедва. Плагърус члугуни ахътинди марифатлу инсаривай яргъа ийизва, ихътин инсанрин общество ахъиндаз гъейриди жезва. Ахъиндаз плагърус

АЛЛАГЪДИ ГАЙИДАЛ РАЗИВАЛ АВУН КУБЪЯГЪ ТЕЖЕЗМАЙ ДЕВЛЕТ Я

Гъадис

ИСЛАМДИН ЖАВАГЪИРАР

Саид Афанди Аль-Чиркави

Пайгъамбаррин тарихдай

Эвел – алатай нумрайра

Гъуд пайгъамбардикайни ﷺ `Ад твар алай тайифайрикай риваят

Яманда (Йеменда) дуланмиш жезвай `Ад твар алай тайифада вири жуьредин сергъатрилай алатнавай къайдадин нагъакъанвилеризни гунагъ крализ рехъ гуз гатумна. Абуру Саман несилар тир, амма Халикъ рикелай алудна хъиз, бутриз ибадат ийиз эгечна.

Аквадай гъаларай Халикъди абурулай къакъан ва къуватлу несил мад Чилел халкънавачир жеди. Абурукай виридалайни буйдиз гъевчидал пудкъад юк алай, акъулбалугъвилевни абуру виш йисалай алатайла агакъзавай. Вири абуру яргъалди яшаммиш жезвайбуру тир. Къиникъ абуру виш йисалай са сеферда аквадай вахтарни авай. Гъакъван абуру хъсан яшаммиш жезвай. Абурун къиле Жалижан лугъдай буйдиз къакъан, виш юк алай, инсафсузвилерал гъалтайла машгъур кас, истисмарчи акъвазнавай. Адай хъсан кар акъатуник халкъдин гъич умудни квачир.

`Ад несилдин тайифаюру дуьз рекъел хкун патал абурула Гъуд ﷺ пайгъамбар рекъе туна. Амма абуру адан эвер гунар инкар авуна. Гъудахъ ﷺ яб акал тавур такабуру `Ад тайифайриз чпин бахт жагъанач. Чпин еке жендекар авай несилрал дамах ийизвай абуру жазадив агакъдач лагъана фикирзавай, чпин члехи алакъунрик, ийизвай кралик умуд кутазвай ва чпел гъалибвал къазанмишдай мад са касни авачирдахъ кевелай инанмиш тир. Чпин арада саки пудкъанницуд йисан къене яшаммиш хъайи Гъудан ﷺ эвер гунризни килиг тавуна, абуру ам кваз къунач. Абуру ам къванцин хура туна ва чеб физвай алатнавай рекъелай элячнач, генани артухандилай чиркинвилера гъатна. И вахтунда Гъуда ﷺ Аллагъдивай абурун дишегълияр сивинсуз авун тлалабна, абурун тайифа авайдалай тимил хъун патал. Гъа и йисуз абуруз садазни са аял къванни хъанач. Абуруз чпин вилералди Гъудан ﷺ тлалабун къилиз акъатайди акуна, ятани гъа и аламатдини абуруз таъсирнач. Аллагъди абурула къурамат вегъена ва ирид йисан къене марфар къванач. Тайифайрин саки члехи пай каша атлана къена. И вахтунда вири патал са адет авай, инанмиш тир ва инанмиш туширбуру вири Меккадиз фена, Аллагъдивай чпелай бедбехтвал алудун тлалабзавай. `Ад тайифадикайни марф къун патал Аллагъдивай тлалабун патал са десте фена. Абуруз аламат яз цавал пудциф – яруди, лацуди ва чулавди алаз акуна. Винедавай сесини абуруз и пудцифедикай сад хягъун эмирна, абуруни чулавцифеди марф гъида лагъана фикирна хъиз, гъа чулавди хкъана. Чулавциф Ямандихъ фена. `Ад тайифадиз ам акурла гзаф шад хъана. Амма Аллагъдин къудратдалди инанмишсуз `Ад несилдал чеб тамарзу

тир марфадин паталай гарар агакъна. Акъваз тийиз муьжуьд юкъузни ирид йифиз тарар пунарай акъудзавай, къвалер чкурзавай, инсанар тухузвай тлурфан гъатна. Я абуру рекъизвачир, я яшаммиш жедайвални тазвачир, муьтуьгъ туширбуру къванцин марфадалди жазаламишзавай. Абуру уьмуьрдинни ажалдин арада авай ва гузвай азабар эхиз тежедай хътинбуру тир. Къванцин харайрин кланикай диндар ксариз гъар юкъуз цур ийизвай сесерин ван къведай.

`Ад тайифа патал зурба бедбахтвиле элкъвей тлурфан Гъудахъ ﷺ инанмиш хъайибурув агатнач. Бутриз

икрамзавайбуру эхиз тежедай хътин хажалатдин парцик квай члавуз, абурун арадин муьминар сагъ-саламатдиз амукъна.

`Ад тайифадикай Меккадиз рекъе турбурун дестевилай алатайла мад са касни амукънач.

150 йисан яшда аваз Агъкъаф дагъдал Гъуд ﷺ агъа дуьньядиз фена.

Салигъ ﷺ пайгъамбардикай куьруь риваят

`Ад тайифа терг авурдалай къулхъ ичли хъанвай чил ацур хъувун патал Аллагъди анал Самуд тайифадин несилар ракъурна. Аллагъди абуруз бес къадарда ризки гана ва дагъларни чуьллер абурун мал-къарадай мублагъвилелди ацурна. Абуру дагъларин къветлерик, бедбахтвилерикай, маса татугайвилерикай, `Ад тайифа терг авур тлурфанрикай чуьнуьх хъун патал чкаяр авуна. Абурун фикирдалди гарарикай хъсандакач чуьнуьх хъайитла, абурув ихътин жуьредин бедбахтвилер агакъдач. Гъавилияй абуру чеб дуланмиш жезвай чкайра магъарайрик мягъкем ракларар кутуна. Чпихъ девлет артух, яшайишдин, дуланажагъдин шартлар хъсан хъунивай `Ад таифадин хъиз, абурунни рикелай Аллагъ алатиз эгечна ва Адан эмир, истемешунар кваз такъуна

бутриз икрам ийиз эгечна. Аллагъдини Салигъ пайгъамбар ﷺ абуру сад тир Халикъдиз ибадат авун патал рекъе туна. Пудкъанни цуд йисан къене Салигъ пайгъамбарди ﷺ абурун арада Аллагъдин Гафунин таблигъат тухуз хъана, анжах абуру ам инкар ийизвай. Аллагъдини и тайифадин вири дишегълияр сивинсуз, гъайванарни набататар бегъерсуз авуна, гъатта тарар тамарни къураз эгечна. Вири чпин бедбахтвилерин тахсиркар Салигъ пайгъамбар ﷺ тирдай къуна хъиз, Самуд несилдиз ам рекъиз клан хъана. Ам абурукай дагъдин къветле чуьнуьх хъана ва яхцур йисан къене ана ахварал фена.

Ахварикай кватайла ам мад Самуд несилдин къилив фена ва абуруз сад тир Аллагъдиз ибадат авун патал эвер гуз хъана. Гъар сеферда ада вичин вязер клелдайла, тахтарал хжажнавай бутар анрилай аватдай. Амма инсанрин рикелал ахътин пехир ацукънавай хъи, гъатта ихътин аламат акъвазайватлани абуру адан векилвал къабулзавачир.

Са къадар вахт алатайла, Салигъан ﷺ тлалабунрал амал ийида ва дин къабулда лагъана хъиз абуру са шарт эцигда: Салигъа ﷺ са аламат къалурун патал, къве чкадал пайнавай дагъдай вичихъ шараг галай деве акъудун лазим тир. Салигъ ﷺ рази хъана, амма Салигъа ﷺ абурувай я деведиз, я адан шарагдиз са писвални ийидач ва абуруз яд хъваз къудал къведай ихтияр гуда лагъана гаф къачуна. Къве патани – Салигъани ﷺ ва тайифайри и икърар къилиз акъудда лагъана гаф гана. И вахтунда Салигъ ﷺ къарагъна ва къве ракаатдин кап авуна, гъилер хжажна Аллагъдивай тлалабна. Ахпа Адаман ﷺ аса къачуна фена дагъ гъа асадалди яна. Гъа и вахтунда дагъдай гъарай акъатна, анай вичихъ шараг галай деве экъечна ва инсандин члал тийижир адай члал акъатна: «Лаилагъа илла! Лагъ Салигъ - расулулагъ» («Аллагъдилай гъейри маса аллагъ авач ва Салигъ ﷺ Адан пайгъамбар

я») лагъана.

Самуд несилдин регъберди и кар акурла гъасятда къарагъна Салигъан ﷺ къилиз темен гана. Идахъ галаз сад хъиз Самуд несилдин члехи пай инсанар Салигъан ﷺ патаз фена ва адан векилвал хиве къуна, сад тир Аллагъдиз икрам ийиз эгечна. Икърар къилиз акъудзавай. Сагъ йикъан къене деве вичин шарагни галаз патарив гвай ем жагъуриз ва нянихъай хъиз хуьруьз хкъведай. Деве гъар са ракларив фидай ва гъардаз нек гудай ва ахпа хуьруьн юкъвал алай чкадал, Салигъан ﷺ мискидин патав йиф акъудиз хкъведай. Ибн Аббасалай агакънавайвал, деве лап члехиди тир: адан яргъивилел ирид виш юк алай, гъяркъувилел виш ва тайифадизни бес къадарда нек гузвай.

Са къадар вахтар алатна. Бязи мунафикъри, бес деве къуйдив агатдайла амай гъайванриз кичле жезва, абуру катзавай лугъуз, чпин наразивилер къалуриз эгечна. И вахтунда югъ арадай физ къуй деве паталди тунин меслятал атана. Амма къве чин алайбуру и кардални рази хъанач. Ибурун арада вичихъ гзаф къадар малар, девлетар авай Къутлам твар алай марифатсуз дишегъли авай. Ам деве туклун патухъай къве чин алай мунафикъ Мусди лугъудайдахъ галаз чинеба меслят хъана. И кардал рази тир къве чин алайбуру мадни къватна, абуру члура векъ незвай деве туклуна. Абуруз адан шарагни туклваз клан хъана, амма ам дагъда чуьнуьх хъана. Къве чин алайбуру Аллагъдихъ галаз кутлуннавай икърар члуруна ва чеб патал ажалдилай гъейри, мад са затни жагъурнач. И хабардикай (деве туклуникай) виридаз чир хъана ва кицлер хъиз алтушна, адан як кукварна чпиз межлис ийиз клан хъана.

Идан патухъай пашман хъайи Салигъ ﷺ вичин тайифадихъ элкъвена ва лагъана: «Пуд йикъан къене лезет къачу». Ада къведай бедбахтвилерин лишанрикай лагъана ва ам чпелай алуд тежедайдан патухъайни тагъкимарна.

Пакадин юкъуз виридан чинар клеклерин бубуяр хъиз яру хъана. Къуд лагъай йикъан экуьнахъ абурун чинар хъили хъана, пуд лагъай юкъуз чулав. Абуру Салигъа ﷺ тагъкимарайвал члагъариз ухшар хъана. Абуру чеб ажалдиз мукъва хъанвайдахъ эхирки инанмиш хъана ва чеб телеф жедалди вилик Салигъни ﷺ рекъиз клан хъана. Салигъ ﷺ лагъайтла вичин асгъабар галаз Палестинадиз рекъе гъатна. Къуд лагъай юкъуз Самуд тайифадин несил кафанрик алчуд хъана чпин ажал гуьзлемешиз акъвазна. Абуруз чпихъ ажал гъинай, гъикл агатдатла чизвачир: винелай (цавай), я тахъайтла, кланикай (чилляй). Бирдан цавар хъиткъиндай хътин къукъурмин ванер акъатна, вири риклер хъиткъинна къена.

Ихътин эхир Аллагъ ва адан пайгъамбар инкар авурбурув агатна.

Гуьгъуьнлай Салигъ ﷺ пайгъамбар Меккадиз фена ва вишни къудкъад йисан яшда аваз рагъметдиз фена.

Къатла ама

ИСЛАМДИН КЪАДАГЪАЯР

Илим ваклаз акси я

1 « Им инсанри ваклан як ишлемишунихъ галаз алакълалу тирди къейд авуна кланда. Жүреба-жүре ваклан як, пи кутунвай недай шейер саки вири туквенра авай, къадагъа алайда чагурзава, гъазурунин жүреба-жүре къайдаярни туклуързава ва ихътин продуктар ишлемишиз кланзавайбуру им чи сагъламвал хуьн патал къадагъа авунвайдакай гъич фикирни ийизвач.

Аллагъди ﷺ Къуръанда лугъузава: ««Квез тлуьн патал гиликънавай шей, иви ва ваклан як къадагъа я» («Маидат» сура, 3-аят).

14 виш йис идалай вилик гъеле вичел къадагъа эцигнавай ваклан як ишлемишунин гъакъиндай месэла, сагъламвиллиз зиян гузвай, алай вахтунда вичел къал алайди, девирди истемиззавайди ва илимдини адан хаталувал субут ийизвайди хъанва.

Ваклан як вучиз тлуьна кландач? Вичи пи ва як гунал гьалтайла вак къвалин гъайванрикай тамам са тлебиатдин алапат хъиз я. Ам 4-5 сеферда амай къвалин гъайванрилай алапай бегъерлуди яз ва тлуьн ишлемишунин жигъетдайни 35 процентда къван харжияр акъуд тийизвай, месэла къушариз вад процент, члехи карч алай таза гъайванрин ва хиперин емдиз 4 процент лазим къвезва, гъайван яз гъисабзава.

Къадагъа эцигунин жигъетдай камаллувал квекай ибарат я, Исламда, малум тирвал вич-вичелай гъич са затли арадал къвезвайди туш эхир ва гъар са къадагъа эцигун инсандин ва обществодин сагъламвиллихъ галаз алакълалу я. Ваклан як тлуьна ишлемиштавун – им жуван сагъламвиллин къаравулда хуьн лагъай члал я. Гъикл хъи, къвалин гъайванрикай виридалайни къацлайди, нефсиниз азгунди, вири незвайди, гъатта нежесни вак я. Адак гъавилляй гъаф хаталу микробар, паразитар ква ва адан як ишлемишунин гъаф къадар хаталу азаррал гъавилляй гъизва.

Хиве къуна кланда, ваклан як гъеле дегъ девиррилай инихъ вич гъаф гъасилзавай ва ишлемишзавайбурукай я. Бязи халкъар патал вак пак гъайван яз гъисабзавай. Дишегълийри чпин хурун нек гуз ваклар хуьзвай тайифаярни авай ва ваклар чпин хизандай къазвай.

Амма ихътин «хъсан» алакълаяр ваклан як ишлемишуникди инсанар жүреба-жүре азаррикди начагъ жез гатлумаила члур жез эгечина, гъатта ихътин азарри къиникълани гъизвай.

Инал ваклан яклукъ квай къван микробринни паразитрин тамам тушир сиягъ ва акатзавай къван азарар мисал гъайила, абурукай гъафбур алай вахтунда сагъар тежезвай хътинбур тирдини къейдун лазим я: аскаридаяр, ваклан солитер, къунар, Б-японрин энцефалит, чухутка, «свиная рожа» тлвар алай азар, трихинеллез.

Алимри кыле тухвай гъаф къадар ахтармишунри тестикъзавайвал неинки ваклан як ишлемишунин, гъатта къабандин яклуни инсандик трихинеллез лугъудай хаталу азар кутазва. И азар арадал гъизвайбур «трихинелла» (*Trichinella spiralis*) - вакларин бедендик квай, жаклумда чуьнуьх жезвай паразит я. Инсандин бедендик акатай

трихинар риклин жаклумрикай саниз гъахъзава ва ана члехи жез гатлумаила, нетижада инсан къиникълани хаталувилел гъизва.

Ваклан яклукъ квай азарар арадал гъизвай «трихинелла» вичиз винел патан гъалари таъсир тийидай хътин, яни терг ийиз тежер хътинди я. -10 грусдикни, ик дакъурнавайлани абур рекъизвач. Са вахтара триханелаяр лап члехи температурайрик -35 ва +100 градусрик рекъизвайди яз гъисабзавай. Амма алай аямдин ахтармишунри тестикъзавайвал, им виче бине авай тамам делилар туш, гъикл триханелладин личинкаяр якла са куьналдини тергиз жезвач.

Официальный делилралди США-да ваклан трихинелладикди саки 30 000 артух инсанар рекъизва.

Трихинеллайрилай алапайла вакларин бедендик са къадар маса вирусарни ква. Энцефалитдин вирус (къилин мефтледиз тади гузвай) инсандиз иви хъвазвай гъашаратрикай къезва. Инфекциядин вирусдин энцефалитди сагъламвиллиз зиян гузвай хътин гъаф залан гъаларал гъизва – чинин жаклумар ва къвачер, гъилер зурзаз хуьнал, фалужди ягъунал, жуьжувалай алатунал, къанажагъ члур хуьнал ва къиникълал.

Ваклан як туклуъртла ихътин хаталувални арадал къведач.

Ахтармишунрин нетижада тестикъ хъайивал, вичик антителар гъаф ва винел атун артухарзавай гормонар, холестеринни липидар гъаф хъуни, ваклан яклу инсандин сагъламвиллиз хаталувал гузва.

Ваклан пидин гидролиз ахтармишунин нетижада, ам инсандин организмда амукъуни ва гъасилуни вичел артух фикир желб ийизва. Чпи як тинезвай гъайванрин пи гидролиздай акъатзава ва ахпа цийи къилелай умумиламиш хъана инсандин пидиз ухшар къайдадиз къвезва. Ваклан пи гидролиздин таъсирдик акатзвач ва инсандин бедендик ам ваклан пи яз кумукъзава, яни инсан куьк жезва, гъатта яргъалди диета хвейитлани ахътин пи цлразвач.

Ваклан як незвайбур куьк жезва. Ивидик квай холестерин екеди ва абурукай саки члехи паяриз атеросклероз жезва, идан нетижа яз инсан риклин азаррикди начагъ ва къилин мефтледа ивидин гъерекат члур жезва, къвачерин са къадар азарар арадал къвезва ва ик мад. Ваклан як беденди четиндиз цлурурзава, гъавилляй хуквадин гъаф къадар залан азарарни арадал атунын хаталувал ава. Ни ваклан як гъаф незватла, ахътинди ирин къватл жезвай азаррикди мукъвал-мукъвал начагъ жезда.

И пи цлурурун гъаф четин я ва инсандин беденди чара атлайла энергетический материал хъиз глюкозакдай куьмек къачузва. Глюкоза лагъайтла, къилин мефтл паталди ишлемишзавайди я. Нетижада организмдиз датлана гишин жезва. Ихътин къил акъат тийидай къайдадин члур гъалкъа арадал къвезва: икъван пи алатлани, инсандиз датлана гишин жезва ва ада са къатди незва, гъа са вахтунда тухвал гъиссзвач.

Статистикадин делилралди дуйняда виридалайни гъаф ваклан як ишлемишзавайбур США-динни Германиядин агъалияр я ва гъавилляй

гъа и уьлквейра чеб куьк хуьнал гъизвайбур артух хуьнни дуйшуьшдин кар туш.

1999-йисан гатфарихъди Малайзияда гъаф ваклан як ишлемишунин нетижа яз энцефалитдин азар чкланай.

Алай аямдин ахтармишунар кыле тухузвайбуру субут авурвал вакланни инсандин беденда гъаф мукъвавилер ава.

Гъаф къадар алимрин фикирдалди вак къушранни инсандин арачи хъиз я. Къушарикай азаррин бине гъайбурукай хъиз сифте нубатда вакларик кутазва, абунун иммунный кзурулуш азаррихъ галаз женгина авай вахтунда, азар вич генетикадин дережада дегеш жезва.

Ваклан мад са къетленвилликай рахайтла, адан цварадин система гъаф зайифди я ва гъавилляй цвар организмдин тайин тир клеткайрик (ткани) кумукъзава. Гъавилляй ваклан як ишлемишзавай гъафбур подагра азардикди начагъ жезва.

Илимдин литературада чпиз «простейшияр» лугъузвайбурукай 20-25 агъзурдал къван кыле тухванвай ахтармишунрин делилар ава. Ахтармишун квекай ибарат тир лагъайтла, са жүреяр маса жүреяр паталди ем авунвай. Нетижа алапат жедай хътинди тир: вичи маса простейший тлуьр простейшидиз несилдиллай несидал къвезвай «стха» хъана. Идакай гъихътин нетижа хкудиз жеда? Фагъум-фикир асанти къайдадинди я – несилдиллай несилдал къвезвай лишанар са затлани масад тлуьникди садакай-масадаз атана. Хромосомар лагъайтла, незвай продукт иливарунин нетижада атана. Малум тирвал,

простейшийрин организмайра маса гъерекатар арадал къвезвайди туш. Простейший организмайрал кыле тухвай ахтармишунин модель маса муракаб кзурулушда ишлемишин, ик инсандин ва ваклан организмайра ва тайин са делил субутин: «инсанди вичиз ваклан як ишлемишун къадагъа авун лазим я ва гъа са вахтунда ваклан органар трансплантироватни авуна кландач, гъикл хъи, генайрин мутация арадал атунин хаталувал ава».

Идахъ вичин тайин тир себебарни ава – инсандинни ваклан генетикадин кодар сад-садаз гъаф мукъва я. Америкадин алимри ихътин тежриба кыле тухвана: михъи гъайванринни вакларин жаклумрай вири жүредин субстанцияр акъудна абур люпиндин тумунал вегъена. Нетижада къалурайвал и набататдин техилрихъ гъа и технология ишлемишунин нетижада къачур хътин ваклан витъжакдихъ хътин зегъерлувал авай. (Ян Шульц, Эдита Убергубер «Лекарства из божьей аптеки», МЧП «Анфас», Киев, 1994, с.24). Аллагъди ﷺ инсанар патал эцигнавай къадагъаяр гъакъикъатдинбур тирди аннамишна кланда. Чпиз къадагъа авунвай ваклан як тлуьнин нетижада инсанрин генетикадани дегешвилер хуьн мумкин я эхир ва арадал гуьзлемиш тийидай хътин мутациярни къведа. Инсаният идан гъавурда акъазвач...Акъул тамам инсанди ваклан яклукай авунвай дуьлдурмадин са клус патал сагъламвилелай гъил къачун дуьз яни мегер?

Инал чна гъанвай ва субутнавай са къадар илимдин делилри тестикъзайвал, ваклан як гъаф хаталу продукт я. Ада инсандин сагъламвиллиз гузвай зияндиз фикир гайила, бажагъат ваклан яклукай лезет хкудиз жеда.

Ваклан яклукъ вичи азарар гъизвай жүредин 450 микроб ква, абурукай уьмуьр паталди 45 микроб хаталуьур я. Ваклан як ишлемишуникди анжах са США 30 000 кас къван рекъизва.

США-дин яракълу къуватрин патологиядин Институтдин алимрин ахтармишунар кыле тухузвай са дестеди 1918 –йисуз Аляскада къенвай касдин мейит чиликай хкудна, асирдин сифте кылерай 21 миллион кас къиникъл гъайи хума галуькунин себеб вуч тиртла ахтармишайла, абуруз субут хъайивал, им «ваклан хумадихъ» галаз дуьм-дуьз алакълуда авай азар хъана. Асирдин сифте кылера и вирусдин хумадин къайдадиз «испаниядин хума» лугъузвай, амма алай вахтунда и вирус вакларикай къвезвайди якъин хъанва.

1918-йисуз чклэй «вакларин хумади» анжах са США-ди 700 агъзур кас къиникъл гъана. Дуйнядин къвед лагъай дыведа иштиракун патал рекъе тур США-дин къушунрини чпихъ галаз и азар маса уьлквейризни гъана. 1957 ва 1968-йисара чпел «азиатрин» ва «гонконгдин» тлвар алаз виридуьньяда чклэй хумадин бинедани ваклар авай.

Ваклан як ишлемишуникди набудар хуьнин ва къиникъл гъизвай дуьшуьшар Рагъ аклидай пата акъван ава хъи, им саки са хци месэладиз элккъвенва ва европадин са къадар уьлквейра ваклан як ишлемишун къанундалди къадагъа ийидай фикирдал атанва.

ИСЛАМ ВА АЯЛАР

Чи аялар

Сабина МУРТАЗАЛИЕВА

Анаса сугьбетна: «Пайгъамбардин ﷺ хцихъ - Ибрагъимахъ гелкъвезвай дишегъли тир Саламади Пайгъамбардиз ﷺ лагъанай: «Я Аллагъдин Пайгъамбар ﷺ, вуна итимрал хъсан хабарар агакьарна, анжах дишегълийрал ваъ». Ада лагъана: «Ам ви дуст дишегълийри вун азз икӀ лугъун патал гъавурдик кутунани?». Ада лагъана: «Эхъ». Ада жаваб гана: «Вичин гъуьлелай кӀвачел залан тир са дишегълини рази тушиз амукъзавани мегер, ам (итим) квелай рази тирла? Ихътин дишегълидиз сив хвейидаз ва рикӀин сидкъидай Аллагъдиз капӀ, дуьа ийизвайдаз къван гузвай суваб, лайихлувилер жезва. Аял хазвай вахт мукъвал хъайила, Аллагъидлай гъейри я Цаварал, я Чилерал адан бедендик вуж кватӀа чизвач, адаз теселли гудайвал. Ада хайидалай къулухъ хуралай гузвай гъар са некӀедин стӀалдай ва аялдиз нек гузвай вахтундани гъар са хъсан кар авурдаз кхъизвай къван сувабар гузва. Нагагъ ам йифера ксун тавуна вичин аялдин къилихъ галатӀа, Аллагъдин тӀварцӀихъай пудкъанни цӀуд лукӀ азад авурдаз гудай хътин дережадин хъсанвилер гуда ахътиндаз» (ат-Табарани).

Малум тирвал, гъар са хизанда аял хун са шад вакъиа хъиз къабулзава, амма алай аямдин гзаф къадар хизанра (иллаки адетдин «мусурманрин») идан гъакъиндай шаклувал гъиз эгечӀнава.

Алай аямдин дуньяда Азиядинни Африкадин уьлквейра аялар тӀимил хаз эгечӀнаватӀа, Европадани Кеферпатан Америкада акъи яз дишегълийривай гъар гъикӀ хъайитӀани, гужуналдини аялар хаз тазва.

Аялар тӀимил хуни европадин са къадар уьлквейар михъиз терг хъунал гъунин къурхуллувилик кутунва. Ина яшайишдинни месӀалайрилай аслу себебар авач: аял хадайла ва ам хайидалай къулухъ хуьн патални гузвай пуларалди кӀвалах тавунани яшамеш жедайвал авайди я. Къилин месӀала адакай ибарат я хъи, европалу дишегълийри чпин вилик эцигзавай асул макъсад кӀвалахдин рекъе дережаяр, къуллугъар къазанмишун я ва идакди дишегълидин къилин везифа тир аялар хун гзаф вахтара рикӀелай алудзава.

Гъа им Россиядани гьалтзавай къайда хъанва.

Гъайиф хъи, Россияда аялдин къадар лап гъайиф чӀугвадай хътинди я, гъатта зегъле къакъуддай хътинди я лугъузни жеда.

1990-йисуз Россияда 15 йисан яш тамам жедалди 34 миллион аял авай. Алай вахтунда тӀимил – 22 миллион ава.

Россияда гъар йисуз 1,7 миллиондин абортар ийизва (аялар чӀурун) – им официалъный цифраяр я. Официалъный тушиз саки ихътинбурун къадар 5 миллиондиз агакьзава. 10-далай 15-дав къван абортри сагъламвилеиз жуьреба-жуьре хасаратвилер гузва.

Аялар чӀурзавай дишегълийрин 7-8% гележегда аял хуникай магърум жезва. Яни абуруз мад эсиллагъ аялар хъижедач. Аялар тежезвай ихътин дишегълийрин къадар йисандавай-йисуз 200-250 агъзурдав къван агакьзава. Алай вахтунда Россияда дишегъ-

лийрин къадар 78 миллиондиз агакьзава, абурукай репродуктивный (яни аялар хаз жезвай) яшарин дишегълийрин къадар (15 йисалай 49 йисалди къведальди) 39,1 миллион тешкилзава, ихътинбурукай лагъайтӀа, 30 процент дишегълийар (саки 12 миллиондилай артух) гармонар чӀурузвайбуру ва гинекологиядай жуьреба-жуьре азарар авайбуру – венерический азаррилай къулухъни сагъламвал къайдадикай хкатнавайбуру я. КӀвачел залан тир къве виш агъзур дишегълидывай аял хадай вахтуналди къван хуьз жезвач.

Итирикай 4 миллиондиз къван агакьна аялар тежезвайбуру я.

Яни 25% къван агакьна хизанар аялар стӀу тежезвайбуру я.

Им гъеле бине тирди къейд ийин.

Россияда кесиб гьалда хъунин

Уьлкведа 700 агъзурдилай артух етим аялар ава, 2 миллион жаванар савадсузбуру я, 6 миллиондилай артух яш тамам тахъанвай Россиядин гражданаар яшайишдин жигъетдай лап кутуг тавунвай хътин гьалара дуланмиш жезва.

къурхуллувилик анжах аялар акатзава. Саки пуд миллиондиз къван агакьна 15 йисан яшдив агакьдалди аялар лап кесиб шартӀара яшамеш жезва.

Уьлкведа 700 агъзурдилай артух етим аялар ава, 2 миллион жаванар савадсузбуру я, 6 миллиондилай артух яш тамам тахъанвай Россиядин гражданаар яшайишдин жигъетдай лап кутуг тавунвай хътин гьалара дуланмиш жезва.

Россияда санлай къачурла 36% хизанра аяла ава. Абурул 80% санлай къачурла лап кесиб хизанар алава хъижезва. Яни гъар са гуьгъуьнал къвезвай аял-им лап кесиб гьалдиз аватзавай са къурхуллувал хъиз я.

Са аял хунал акъваззавай хизанра кесиб гьалдиз аватунин къурхуллувал анжах 78% жезва. Пуд аял хунин викӀегъвал ийизвайбурун – 94,5%! 83% див къван агакьна аялар галай хиза-

нар санитарный нормайрин истемисунрилай агъуз тир яшайишдин площаддал дуланмиш жезвайбуру я.

Субутнавай инсафсуз делил: инсандин акъул тамам хъуниз гъатта аял вахтунда лап тӀимил девирда хъайитӀани кесибвал акуртӀа, таъсирзава. Яни кесиб гьалдавайбуруз аял чӀавалай чпин уьмуьр хъсанарун патал са жуьрединни мумкинвилер жезвач.

Амма мягътел ятӀани, гъар са хазвайдаз Аллагъди ризки гузва... Анжах гзаф аялар авай хизанар, дугъриданни, кесиб гьалда жезва. Белки, дидебубадилай Аллагъди гузвай савкъатдикай менфят къачуз жезвач жеде?

Яшайишдин жигъетдай хъсанвал, артуханвал хъун гъамиша важиблу шартӀарикай туш эхир, хизанда авай гьалар важиблу я, «хизандин къул» хъун, саналди ацукъун-къарагъун, ял ягъун. Амма датӀана кардик кваз, йифди-югъди мадни са алава кӀвалах жагъурунин рекъе авай галат жезвай бубадиз, я туш хъи, хизан хуьз тежезвайди аквазвай, пака аялдиз вуч гудатӀа лугъуз хажалатди къуна вилерал накъвар алай дидедиз вуч ял ягъун ава? Амма авайвал лугъун хъайитӀа, ихъ-

тин гьалар лап къериз-цӀаруз гьалтзава эхир. Гзаф вахтара аялар къалин тир хизанар кесиб гьалдиз гзаф къадар харж-хараба акъатзава лагъана аватзавач эхир, буба кӀвалахин гуьгъуьна ваъ, дидеди са гъина ятӀани чуьнуьхнавай ичкидин бутылка жагъурунин гуьгъуьна хъайила аватзава. Чпихъ са жуьрединни хъсан гележег авачирди аквазвай дидейрини гъа ихътин крарилай чешне къачуззава.

Нетихада - гъам-хажалат алай аялар ва гуманитарный бедбахтвилини сергъятрал къван аватнавай аялвал.

Виш агъзурралди россияви аялар малум тушир негънавай жуьредин терефдихъди физва – кашакай, кенеф элкьурьзавай кесибвилехъай, пиян тир диде-бубадихъай, инсафсуз чӀехибурукай, къайгъусуз тир обществодикай катна хъиз. Гъар йисуз етимханайриз саки агъзурралди аялар аватзава. дуьм-дуьз делилар ихътинбуру я: 2002-йисуз – 127 агъзур, 2003-йисуз – 129 агъзур, 2004-йисуз – 132,5 агъзур, 2005-йисуз – 133 агъзур

аял етимханайриз аватна. Россияда саки чӀехи пай етим аялар яшайишдин рекъай етимар я, яни етимханайриз, аялдин кӀвалериз, куьчедизни чан аламай диде-буба амаз аватзавайбуру! Ихътин аялрикай гележегда саки чӀехи пай хъунрин рекъел эляечӀдайбуру ва чеб хътинбуру хадайбуру я. Аялдин кӀвалера, етимханайра чӀехи жезвай гъар са цӀуд лагъайда чпин чандиз къаст ийида, амайбуру дустагъра жеда. Анжах 10 процент и инсафсуз уьмуьрда чпиз са геле чка къаз чалишмиш жедайбуру я.

Ни лагъана - етимхана къил акъуддай са къайда я? Эхъ, мумкин я,

дугъриданни хъсан шартӀар тешкилнавай ихътин кӀвалера аялар кӀвачел акъалтун, и уьмуьрда чпиз лайихлу тир са чка къун мумкин я. Амма гзаф дуьшуьшра аял каша атлана рекъидач лагъана умуд кутаз кӀанзава.

Россияда бейгъуш ишлемишзавай жаванрин къадар 4 миллиондиз агакьнава. Саки миллиондилай артух яз абурукай бейгъушдин чилинай экъечӀиз техжезмайбуру я. Жегъилрин арада чӀехи яшаринбурулай алаатайла бейгъуш ишлемишункиди начагъ хъанвайбурун къадар 2,5 сеферда гзаф я. Бейгъуш ишлемишункиди рекъизвайбурун къадар 1980-йисалай алаатайла уьлкведа яш тамам хъанвайбурун арада 12 сеферда артух хъанва, яш тамам тахъанвайбурун арада лагъайтӀа 42-дан.

Ихътин аялдин лагъайтӀа, саки чӀехи пай яшайишдин жигъетдай тамам шартӀар авай хизанрай я эхир. Абуру тахсиркарвилерал ва бейгъуш ишлемишунал куь гъизва? Мягътел хъайитӀани – ганвай къван вири жуьредин ихтиярри, абурул гъейран хъуни.

И аялрихъ вири ава, абуруз аял чӀавалай вири жуьредин хъсанвилер акунва, виридакай хабардар я, виринра хъанва. Бейгъуш – им са цӀийи шей ахтармишун я, гъелелиг малум тушир затӀ, пулар лагъайтӀа... диде-бубайри гъамиша гуда, амма чпин кӀанивал ваъ! Пулар артух, амма диде-бубадин патай кӀанивал тӀимил хъанвай хизанра чӀехи жезвай аяларни бахтсузбуру ва тек я, гъа диде-буба авачиз куьчедач чӀехи хъанвайбуру хъиз.

2005-йисуз жаванри авунвай тахсиркарвилерин къадар 150 агъзурдав къван агакьна. И делилрив 60-70 агъзур чпиз гъеле закондалди кар атӀуз тежезвай яшарив агакь тавунвайбуру тирдакай лугъун.

И аялри вучиз чеб икӀ тухузза? ►►

ИСЛАМ ВА АЯЛАР

СУД-ДУВАНДИН ЙИКЪАН ЛИШАНАР

6 «Чѳб вири хътинбур туширди тѳстикъаруни гъиссералди яни? Аялар гъамиша дестеда жедай адѳт я, абурун тѳбиат ахътинди я, идакай Макаренкодин тербиядин кърулушда ачухдаказ лугъуза. Амма им гъихътин десте жеда ва ада нубатдин аял гъинихъди тухуда лагъай суал арадал къвезва. Алай аямда махсус школяр, секцияр тѳмил, я туш хъи, абур анжах гъакъидихъ хъуни, гзаф къадар бажарагълу аялар рекъин къерехдал вегъизва ва анра чпиз чка жагъурун патал куъчейрин дестейрик акатзава ва гуъгуънлайни чеб къайдадик кухтазвай хътин учрежденийриз (исправительный) аватдайвал жезва.

Лап тѳмил кърутла мадни къве месэла ава, сад абурукай чавай саклани туъкълур хъийиз жедач. Ам эхиримжи йисара (1988-89 йисарилай эгечна) аялар тѳмил хун я. Им саки «къвахънавай несил» я. Им гъеле хунин дережадиз гъахънавай несил туш. Алай вахтунда 1983-86-йисарин дишегълийри я хазвайди. Адалай къулухъ дегънедиз аватун, та гилалди. гъаклани тѳмил тир агъалийрин къадар гележегда икѳ хаз хъайитла гъихътинди жеда?

Мадни са месэла. Им са жуъре гъиле къаз жедай хътинди я, амма гъикѳ къадатла гъелелиг малум туш. Алай девирдин дишегълийриз яшайишдин шартларилайни аслу тушиз хаз кланзавач. Идаз «запрограммированный аялар тахъун» лугъуза. Школьникларин арада ихътин хабарар къуна ва пуд суал иллаки важиблур тир: къез шумуд аял хъана кландай, гъакъикъатда шумуд аял пландик кутунва, нагагъ хизанда яшайишдин шартлар лап хъсанбур яз хъайитла, куъне шумуд аял хадай. Саки вири суалриз чѳхи паяри сад хътин жавабар гана: 1 я туш хъи – 0. Руш гъеле аялзамаз ада вичиз жедай аялрин къадар «програмамишзава». Гъакъикъатдани, 3-4 йис хъанвай гъевчи аялдини суалдиз жаваб гуда: «Ваз шумуд аял жеда?» Адан жавабда гъа «програма» ава, гъич са жуърединни яшайишдин гъаларилай, четинвилерилайни аслу тушиз вичин къиле тунвай фикир.

Гила чун чи «бахтлу» алатай девирдиз килигин: уъмърда тамам тахъанвай аялар, са вуж ятлани етимханайра, аялрин къвалера, исправительный учрежденийра, «рапунал» СПИД-дикай рекъизвай аялар...

И алатай девир, ам гъакъикъатдани чи гележег я эхир. Чун къуъзуъ къилляй гъихътин обществода яшамаш жеда тла лагъана, куъне фикирзавани? Пенсияр гун патал гъихътин пулар къведа, нагагъ жегъл несилдиз я къвалахдай ашкъи авачтла, я къвалах жезвачтла? И несил чав гекъигайла гъикъван тѳмил я!

Къуъзуъ къилляй чун нел аватда – наркоманрал, чалкечиррал, дустагъ члугунвайбурал? Са низ ятлани, дугъриданни, ихътин обществода яшамаш жез кланзава жал?

Амма чи аялри, чна са 20-30 йис идалай къулухъ гъихътин обществода яшамаш хъун лазим ятла, гъахътин общество арадал гъизвайди я эхир.

Нагагъ исятда чна, чѳхи несилди, вичиз «чи аялвилиг гуманитарный бедбахтвал» лугъузвай месэладиз артух фикир тагайтла, чавай чахъ секин, архайин къуъзуъвал хъанач лагъана, ник тахсир кутаз жеда? Анжах чна чак кутуна клан жеда ихътин тахсир.

Гъакъикъатдани дуъз суал арадал къвезва – гила вуч авуна кланда, куъчейриз экъечлиз гъар са аял къаз тербияламышдани? – им гъакъикъатда лагъайтла, жедай кар туш. Амма тѳмилдалай эгечлайтлани жеда, жуван аялдиз дуъз тербия гунилай, абурукай Халисан инсанар авуна кланда, статистикадин гъисабунар къадай ксар ваъ. Тербия гун са нел ятлани вегъена кландач, жуван аялдиз жува тербия гун лазим я. Гъикѳ хъи, обществодин вилик, чи чѳхи несилдин жавабдарвал екеди я. Идалай гъейри аялдиз тамам тербия, чирвилер гунин карда Аллагъдин виликни авай жавабдарвал чѳхи я!

Чи алатай девирди къвезмай девирда вахтундани сифет, къамат къалурзавайди я ва гъавилляй чна лазим къадарда адаз фикир гана кланда!

Дажлу – таб авун

Мугъаммад-гъажи Мегъамедов
ДУМД-дин экспертний отделдин къуллугъчи

Абу Гъурайрадилай агакъайвал, Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Пуд лишан ава, чеб атайдалай къулухъ иман къабул тийидай ва чеб пайда жедалди мад тахъай хътин:

- 1) Дажал
 - 2) Даббат
 - 3) Рагъ акѳидай патай рагъ экъечлун
- Гъаклани Пайгъамбардилай ﷺ агакъайвал ада вичин тлалабунра лугъудай: «Я Аллагъ! За вавай Масигъ-Дажалакай хуън тлалабзава».

Имран ибн Гъуъсейналай агакъайвал, Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Адам халкъ авурдалай къулухъ Суд-дувандин йикъалди та Дажал къведалди са четин югъни жедач». «Дажал» гаф «дажлу», яни «таб авун», «акадарун», «инсанрикай таб авун» лагъай гафунилай арадал атанва. Дажал тешпигъ я, адан халисан тѳвар лагъайтла, бязи алимри тѳстикъзавайвал, Сафийю ибн ас-Сайад я. Амма чѳхи пай алимри лугъузвайвал, Дажал Сафийю ибн ас-Сайад туш. Адан лаклаб ал-Масигъ я. И лаклаб адаз са вил авачирвилляй ганва. И гафунихъ гзаф манаяр ава ва Иса пайгъамбардикай ﷺ ихтилат кватдайла, яни чна адаз Масигъ лугъудайла, и гафуниз пайгъамбарвилиг дережа гузва. Месела, «масагъа» келима «къягъун, михъун» лагъай члал я. Исадиз Масигъ лагъайтла жеда, яни а манада, «масигъ» начагъбур, абурук хѳлурла сагъарзавайди. Чаз чизвайвал, Исадихъ ихътин бажарагъ авай.

Дажал чи Пайгъамбардин ﷺ девирда Мединада хана. Ам рагъ экъечлiday патай пайда жеда, маса риваятда лугъузвайвал, Хоросандай, мадни тѳстикъзавайвал, гуя Константинополь кърдалай къулухъ Асбахандай.

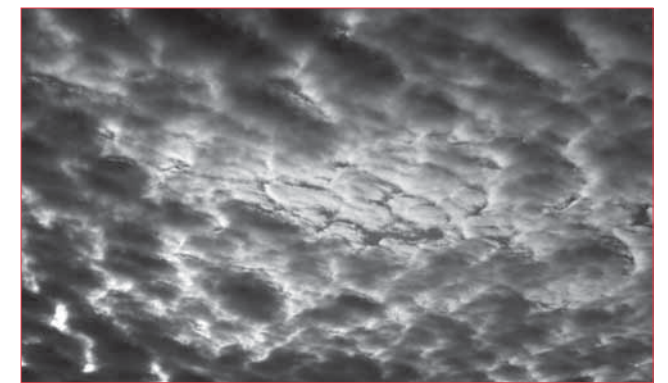
Пайда хъайидалай къулухъ ам 40 йикъан къене яшамаш жеда, са югъ са йис хъиз фида, муъкуъ югъ са варз хъиз, а патал алай югъ жуъмя югъ хъиз ва амай йикъарни адетдин къайдада (икѳ гъадисда лугъуза).

Пайгъамбардилай агакънавай са риваятда Дажал жегълди я лугъуз тѳстикъзава, маса риваятра ам къуъзуъди жеда лугъуза. Саки вири риваятра адан бедендин хамунин гъакъиндай жуъреба-жуъредаказ суъгъбетзава – садбуру ам яруди, муъкуъбуру лацуди, маса риваятра лугъуза хъи, гуя мичлуди жеда лагъана. Чарар бурмабур жеда. Ам асклан буйдин, патлахъ къвачер квайди жеда. Вилерин арада «каф», «фа», «ра», яни чара-чара пуд гъарф къхъенваз жеда – «кафир», инанмиш туширди. И гаф инанмиш тир вирибурувай клелиз жеда. Адахъ аялар жедач. Ам Мединадиз, Меккадиз гъахъдач, адахъ къалин члар алай ламни жеда. Лам лагъайтла, акъван чѳхиди жеда хъи, адан япарин арада 20 метрдин чаравал жеда. Адан гуъгуънал гатанвай къалханриз ухшар чинар алай Асгъабандай тир 70 000 чувуд жеда, абурални 13 000 дишегълийрин къацу плашар жеда. Шайтларни адаз лугъуда: «Жуван ниятар къилиз акъудун патал чакай хийир къачу» ва адани абурун куъмек къабулда ва лугъуда: «Вач инсанрин патав, абур зун чпин аллагъ тирдан гъакъиндай инанмишара». Сифтедай ада вири инанмишриз гъавлат жеда хъи, без вич инанмиш тир ксарикай, пакбурукай я лугъуз ва инсанар диндал гъиз гъавалат жеда. Ахпа ам Куфадиз къведа ва ина вич дингъли хъиз къалурда, акѳ къалурда хъи, ам инсанриз клан жеда ва адахъ галаз шерик жеда. Ахпа ада вич пайгъамбар я лугъуз тѳстикъда и вахтунда акъул тамам инсанри адаз далу гуда. Са вахтунилай ада вич аллагъ я лугъуда ва и вахтунда адан вилерин арада кафир лагъай тѳвар пайда жеда. Адан са пата вил къвахъда, яб галатда.

И вахтунда мусурманриз дуъм-дуъз чир жеда, ам, дугъриданни, вуж ятла, рикле са гъевчи къванни иман амайди адакай яргъа жеда.

Адахъ галаз санал къве дагъ фида, садал тарар, емишар ва яд жеда, муъкуъдал – гумм, цлй ва ада лугъуда: им женнет я ва амни жегъеннем. И кардин гъакъиндай алимрин фикир сад туш. Бязибуру лугъузвайвал, бес а дагъларни, тарарни, цлй инсанрин къанажагда акъвазнавай шикилар жеда, маса алимри тѳстикъзавайвал, абур, дугъриданни, гъакъикъатда жеда, яни тѳбидаказ. Адан къвачерик чил элкъведа, яни ада чилелай гъерекатдалди къадмар яда. Ада 40 йикъан къене вири чилелай цлар илитла. Ам вири шегъерриз гъахъда, Мединадилайни Меккадилай гъейри.

Чирвилер авачир инсанриз ада лугъуда: «Нагагъ за ви бубадални дидедал чан хкайтла, вуна зун ви аллагъ я лагъана, тѳстикъдани?» Абуру жаваб гуда: «Эхъ». И арада диде-бубадин къаматда аваз къве шайтлан пайда жеда ва абуру лугъуда: «Алад адахъ галаз, ам куъ аллагъ я!» Ва абурни адахъ галаз фида. Ам вацлун патавай фидайла лугъуда: «Алахъа!» Вацлани алахъда. Ахпа вацлуз хълагъ хъийида: «Элкъвена хъша!» Вацлани хкведа; лугъуда: «Кър акъата!» ва вацлани къурада. Гъадисда лугъуза: «Дажал пайда жедалди пуд йисан къене къурамат ва каш жеда. И пуд йисан къене пудай са пай яз

гъар йисуз марфар къвадач ва набататар къвахъда». И вахтунда терѳдарри хабар къада: «Я Аллагъдин Пайгъамбар ﷺ, бес и вахтунда инсанар квелди дуланмиш жеда, вуч неда?!» Расулуллагъди ﷺ жаваб гуда: «Тлуънин паталай абурухъ тасбигъ (Аллагъдин тариф авун) ва такбир (Аллагъдин дережа хкажун) жеда». Бинедай вил вегъейла Дажала ийидай алапат яз аквадай хътин гзаф шейер ава, амма чпихъ рикле иман ва чирвилер авай инсанар адахъ инанмиш жедач ва адахъ галаз фидач.

Дажалдикай гъикѳ къутармиш жеда?

Чирвилералдини гъерекатралди:

1. Ам недайди ва хъвадайди тирди чир хъана кланда, Аллагъ ﷻ лагъайтла и крарикай михъи я. Адахъ са вил ава, амма Аллагъ ﷻ и кардикай михъи я. Чан аламаз Аллагъ ﷻ садазни аквадач, ам (Дажал) виридаз аквада;

2. Меккада ва я Мединада къутармиш хъана кланда, ам и шегъерриз гъахъдач, гъаклани Иерусалимда авай Масжиду-ль-Акъсадани ва Синайда авай Масжиду-ль-Тлурида, чи Пайгъамбардилай ﷺ агакънавай бязи риваятра лугъузвайвал, ам и мисклинриз къведач. Къръандин 18- лагъай «Аль-Кагъф» сурадин сифтегъан цлуд аят клелна кланда, адакай адан чиниз тфу гуз дагълар, чуъллер, къумлухар галай патлахъди катна кланда.

Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Нел Дажал расалмиш хъайитла, къуй ахътинда адан чиниз тфу гурай». Тасбигъ, такбир ва я тагълл (гафар: «Ля илягъа илля Ллагъ») клелна кланда, гъикѳ хъи, ам а четин йикъара муъминар патал ризкъи жеда.

Вуж ада цлаз гадарайтла, къуй ахътинда вилер акъална Аллагъдивай ﷻ куъмек тлалабрай, и вахтунда цлй ам паталди хатасузди ва къайиди жеда.

Дажал Иса Пайгъамбарди ﷺ рекъида.

Къуй чун Дажалдин футфадикай Аллагъди хуърай! Амин!

ГЪАР СА ХЪСАН КАР МЕРГЪЯМАТЛУВАЛ Я

Гъадис

ИСЛАМДИН ФЕРЗЕР

Гъаждикай куьрелди

Зияратчияр патал пособие

1 « Бисми-л-Лагъи-р-Рахмани-р-Рахим

Ассаламу алейкум, гъурметлу зияратчи! Къуй Аллагъ-Таалади ваз, ви хизанриз ва мукъва-къилийриз Вичин няметар ва Мергъаматлувал гурай! Къуй Аллагъ-Таалади ваз Исламдин вад лагъай дестек тир гъаж ва умра къилиз акъуддай ахътин къаст ва къуват гурай хьи, герек Аллагъ-Таалади абур Вичи къабулдайвал.

Гъаж – им Исламдин вад лагъай дестек я, адан рехъни пара четинди я. Им мусурмандин имандин къуват, адан диндиз вафалувал, адан ахлакъ ахтармишзавай чка я.

Иблис Аллагъ-Таалади Вичиз аси хъана лугъуз негъ авурдалай инихъ ада (иблисди) Адаман عَادَمَ несилдихъ галаз мидявал ийизва ва ам дуьз рекъелай алудиз чалишмиш жезва. Иблисди акъваз тавуна мусурманри Эхиратда хийир авай къвалахар тавун патал чалишмишвал ийизва.

Гъаж ва умра тамамарунай кхъизвай сувабрин дережадин къадар чир хъуниз килигна иблис зияратчийрин арада абурун зиярат Аллагъ-Таалади къабул тавун патал гъулгъула тваз чалишмиш жезва.

Инсандин лап пехъи душман тир иблисдин таъсирдик акатна гъаждайла гъилер ичлиз къведалди, ша чна агъадихъ ганвай къайдайрал амал ийин.

Чехибуруз гуьрмет ва гъвечибуруз регъим авун – им Пай-гъам-бар-дин ﷺ суннадай я, вучиз лагъайтла ада лагъанва: «Чехибуруз гуьрмет ва гъвечибуруз регъим тийизвайди зи уьмметдай туш».

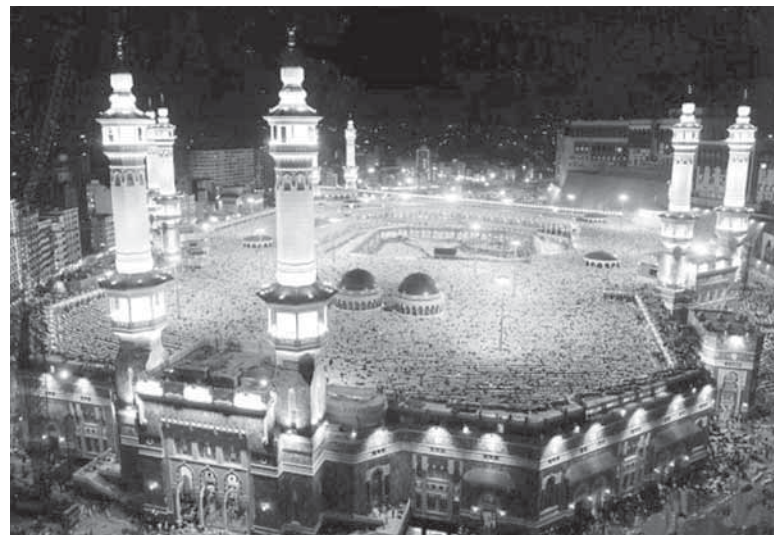
Неинки рекъе авайла, гъакни Мединадани Меккеда, Минадани Арафатда авайла рекъин юлдашар патал регъимлу хъун ва абурун хесетар ва къилихал сабурдивди эхи авун важиблу я. Юлдашдикай авай хъел акъвазариз тежедайла, и кар себеб яз арадал къведай Аллагъ-Тааладин ажугъ риклел гъана къанда. Чи пис къилих чи гъаж къабул тавунин себеб хъун мумкин я.

Риклел хуьх, Гъарамдин берекатлу чилел гъар са хъсан ва я пис кар виш агъзур сеферда зарб жезва. Гъа ихътин сувабарни гунагъар ийизвай ниятрайни къведа.

Меккедиз ва я Мединадиз атайла, зияратчийриз гостиницада нумраяр гузва. Ша чна гъаждин тешкилатчийри чаз чи чкаяр къалурдалди сабур ийин. Гъа ик чна маса зияратчийризни куьмек гуда. Эгер чна Аллагъ-Таала патал

ихътин сабур авуртла, ам чи гъаж къабулунин себеб хъун мумкин я. Къабулай гъаждай лагъайтла, Аллагъди ﷻ гузвай пишкеш анжах Женнет я.

Гъаж – им чун Аллагъдин ﷻ разивилив мукъва ийизвай Исламдин вад лагъай шартл я. Им курортдиз физвай мисал туш, шартларни ина курортдин бур туш. Эгер чун ксузвай чкадин дарвални зегъемвал бегенмиш тахъана чна къулай шартлар истемешзавайтла, чун шейтандин гъуьгъуналлаз физва. Ша чна чун Эхиратда ксудай чка риклел гъин – са юк гъаркъувал алай, месин чкадал чил, хъуьцуган къван ва юлдашни чи крар (хъсан ва писбур) тир сур. Чаз гъажди чи сурун лакъан и къил а къил авачир женнетдин багълариз ва я цай авай къамуз элкъуьрдай мумкинвал гузва.

Вуч хъядатла – чи гъиле ава.

Гъаждин вахтунда Меккедиз гъа са вахтунда дуьньядин вири пиперай миллионралди зияратчийр къватл жезва. Абурал гъафурал Гъарамдин патавай мугъманханаяр гъалтзавач, абур гъаф багъани я. Гъаф зияратчийр Гъарамдиз къвачи-къвачи финиз мажбур жезва, са бязибуру багъа таксияр къазва, са къадар пулар серфзава. Гъа ихътин гъалар Меккедай Минадиз, анай Арафатдиз, ахпа Муздалифадиз фидайлани аквада. Са бязи вахтара яргъалди автобусар гуьзлемишуниз мажбур жезва. Виш агъзурралди зияратчийр гъа са вахтунда санай саниз къвачи-къвачи физва. Ихътин четин гъалара, сабур квахдайла, Къияматдин юкъуз Арасат майдандал акъваздайди анай Сиратлал мукъвелей ракъурдайди риклел гъана къанда. Ана чаз я такси, я къулай шартлар авай автобусар теклифдай са касни жедач. Анжах чи хийирлу крари, хуш къилихри, масадалай гъил къачуни ва маса хъсан ерий-

ри чаз а мукъвелей фена Женнет къазанмишдай мумкинвал гуда.

Риклел хуьн лазим я, мугъманханайрин нумраяр ва палаткаяр а чкайрин къиметни ганвай талукъ къадардин инсанар патал я. Шариатдини чаз масадан чкаяр ва талукъ къадардайла гъаф чка къун къадагъа ийизва. Им чарадан эменни жуванди ва гъа чун хътин зияратчийриз зулум авун лагъай члал я. Аллагъди ﷻ Вичиз авур гунагърилай гъил къачуда, амма масадан эменни жуваз къунилай, инсанриз зулумар авунилай – ваъ, та гъа инсанри чпи гъил къачудалди. Къияматдин юкъуз Аллагъди ﷻ чавай чи вири хъсан крар вахчуна чна ада-латсузвал авурбурув вахкуда. Эгер чахъ хийирлу са карни тахъайтла, абурун гунагъар чав вахкана чун Жегъеннемдиз

адан ван атайбурун руьгъери «Лаббайка» («Зун муьтуьгъ я ва жуван Халикъдиз къуллугъиз гъазур я») лагъана жаваб гана. Шумуд сеферда руьгъди «Лаббайка» лугъуз и эвер гуниз жаваб ганатла, гъакъван сеферда инсанди вичин уьмуьрда гъажни тамамарда.

Гъаж авунин лайихлувилер

Гъаж, гъам члехиди, гъам гъвечлиди (умра), исламдин дестекрикай сад я. Гъар са азад тир, акъул балугъ хъанвай, вичихъ бедендин (физический) ва мал-девлетдин мумкинвал авай мусурмандиз вичин уьмуьрда са сеферда хъайитлани гъаждал фин ферз я. Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Бедендинни мал-девлетдин мумкинвал аваз гъаждал тефена къеи кас къуй иудей ва я хашпара яз къирай». И гъадис чаз ахътин кас имансузди яз киникъин хаталувиликъай хабар гузва.

Гъаждин лайихлувилерикай рахадайла, Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Аллагъдин къабулай гъаждай пишкеш Женнет я». Гъакни Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Вуж Къабедал зияратдал фейитла, гъам вичин дидеди хайи гъа сифте юкъуз хъизвири гунагърикай михи я». Мадни Аллагъдин Пайгъамбардин ﷺ гъадис ава: «Гъаждални умрадал физвайбур Аллагъдин мугъманар я. Ада абуроз вуч тлалабайтла, гъам гуда, абурун туба къабулда ва абурун гунагърилай гъил къачуда. Ада абурун ялварар къабулда ва тлалабунар къилиз акъудда». Пайгъамбардин ﷺ асгъаб Умар ибн аль-Хаттаба лугъуз ва: «Аллагъ-Таалади вири зияратчийрин ва гъакни абуроз Зуль-гъиджа, Мугъаррам, Сафар варцарин ва Раббуль-къаввал вацаран сифтегъан къад юкъуз нин патахъай тлалабайтла, гъабурун гунагърилай гъил къачуда».

Гъаждал физ гъазур хъун

Гъаждал физ гъазур хъанвай касди адан гъайбатлувиликъай фикир авуна къанда ва арадал къведай четинвилер эх ийиз гъазур хъана къанда. Гъажди инсандиз ам са юкъуз гъич хабарни къун тавуна яргъал рекъиз – Эхиратдиз фидайди риклел гъизва. Аллагъ-Таалади къабулай гъажди лагъайтла, чаз а Эхиратдин рехъ къезиларда. Гъаниз килигна, рекъиз экъечлалди зияратчиди вичин гунагъар туба авуна къанда. Мукъва-къилийриз, къуни-къуншийриз, чир-хчирриз сагърай лугъудайла, абуровай багъишламшун тлалабун ва, эгер мумкин аваз хъайитла,

абуров жувал алай вири бур-жар вахкун хъсан я. Эгер гъаждал физвайдаз хизан, диде-буба аватла, абуроз вич къведалди игътияж авай вири шейэр туна фин адан буржи я. Рекъиз экъечлалдайла, Шариатди гъалал авунвай, жуван рекъин юлдашриз куьмек гун патал бес къадардин такъатар къачун лазим я. Вучиз лагъайтла гъаждин рекъе харж авур са манатдай агъзур сеферда гъаф сувабар кхъизва. Гъакни жуваз рекъин юлдашар Аллагъдикай кичле инсанрикай хъягъун меслят къалурзава.

Рекъиз экъечлунин эдебар

Къвалей экъечлалди къве рекъатдин капл авун хъсан я. Сад лагъай рекъатда «Аль-Фатиха» сурадилай къулухъ «Аль-Кафирун», къвед лагъай рекъатдани «Аль-Ихлас» сураяр кълда. Куплунилай гуьгъуьниз Аллагъдивай ﷻ гъаждал фидайла рекъин четинвилериз дурум гудай, рекъин юлдашрив сабурлувилелди эгечдай къуватар, жув патал сабурлувал ва хизан патал ам элкъвена хкъедалди сагъ-саламатвал тлалаба.

Гъаж – им инсандин ахлакъ ва имандин деринвал ахтармишзавай рехъ я. Гъаниз килигна юлдашрив галаз къал-макъал авун эсиллагъ виже къведач, абуроз галаз сабурлу ва абуралай рази хъана къанда. Неинки къвале, гъакни рекъе вири суннат ва ратибат-куплар авунин чарасузвал риклелай алудна къандач, вучиз лагъайтла и кардай чарасуз сувабрин къадар чарасуз тушир гъаждай къвезвай сувабрилайни гъаф хъун мумкин я.

Гъаж низ ферз яз къалурнава

Гъаждал (умрадал) гъар са азад, сагълам тир ва, акъул балугъ хъанвай, вичихъ бедендин (физический) ва мал-девлетдин мумкинвал авай мусурманди вичин уьмуьрда са сеферда хъайитлани къилиз акъудна къанзавай ферз я.

Эгер мал-девлет авай мусурмандивай сагъсузвал ва яшар себеб яз гъаждал физ жезвайтла, ада и кар жуван жибиндай харжияр авуна маса мусурмандал тапшурмишна къанда.

Чан алай инсандин паталай гъаж ва я умра авун патал адан вичин ихтияр лазим къведа. Къенвай касдин паталай гъаж ва умра са шартни авачиз гъи мусурмандивай хъайитлани ийиз жеда.

Масадан паталай гъаждал вичин хиве авай ферз гъаж къилиз акъуднавай касдивай физ жеда.

» 9

ИСЛАМДИН ФЕРЗЕР

8 « Дишегълидивай сад лагъай сеферда гъаждал гъа вич хътин дишегълийрин группадихъ галаз физ жеда. Къвед лагъай сеферда адаз гъаждал анжах магърам (гъуъл ва я талукъ мукъва-къили) галаз фидай ихтияр ава.

Мумкинвал аваз-аваз ферз гъаж къиле тухун тавуна къенвай мусурмандин паталай гъаж ада тунвай эменнидихъ ийида.

Гъаждиз ва умрадиз гъахъунин вахт

Чехи гъаж авун патал игърамдиз гъахъунин гъал шавваль вацра алукузав ва зуль-гъижа вацран экуън сегъер малум жедай вахтунин цуд лагъай йикъалди давам жезва. Нагагъ и вахт алукудалди зияратчидивай вичи авур ният къилиз акъудиз хъанвачтла, адавай гъаж и йисуз ийиз жедач. Умра йисан къилляй къилиз гъи вахтунда авуртлани жеда.

Гъаждиз ва умрадиз гъахъзавай чка

Гъаждин ва умрадин адетар къиле тухун патахъай ният авун патал тайин тир чка – микъат кланда. Дагъустандин зияратчияр патал микъат Мединада ава ва адаз Зуль-Гъулайфа лугъузва.

Гъаждилай къулукъ умрадиз гъахъун патал тайин тир микъат авач, гъарамдин сергъятрай экъечлун бес жезва.

Амма умра авун патал ният виридалайни хъсанбур яз гъисабзавай пуд чкадикай сана авуртла жезва: Гъудайбиятда, Жиранатда я туш хъи, пуд микъатдикай виридалайни машгъурди тир Танъимда, Пайгъамбардин паб тир Айшадин мискли авай чкада.

Гъаждин къилин дестекар – рукну

Гъаж ругуд къилин дестекдикай – рукнурикай ибарат я. Амур къилиз акъуд тавуртла, гъаж къиле тухванвайдай гъисабзавач (и дестекар гъевчи гъаж-умра патал, Арафат алай чкадал акъвазун квачиз къилинбур яз гъисабзавач);

гъаждин рукнуяр къиле тухун патахъай игърамдиз гъахъун патал ният авун;

Зуль-гъижа вацран клуъд лагъай йикъан нисинилай къулукъ Арафат лугъудай чкадал акъвазун;

Арафат лугъудай чкадилай хтайдалай къулукъ тѡафу-лъифаза авун;

Сафа ва Марва гуънейрин арада саъю (зверун) авун; къилин чларар атлун ва я къил тун;

и адетар къайда хвена, галай-галайвал тамамарин.

Гъаждин чарасуз къиле

тухвана кланзавай адетар – важиб

Къилин дестекар тир рукнудилай алатайла, гъаждик чарасуз къиле тухвана кланзавай вад важиб ава, абур нагагъ къиле тухун тавуртла гъаж члур жезва лагъай члал туш, амма идай жерме къвезва:

гъаждин адетар къилиз акъудун патал тайин тир чкадал-микъатдал игърамдин гъалда хъун;

Зуль-гъижа вацран цлуд лагъай йикъан йиф Муздалифда акъудун;

Зуль-гъижа вацран цлуд лагъай йифелай гатлума Мина тѡар алай чкада пуд йиф акъудун;

Мина тѡар алай чкада тайин тир чкайриз-жамаратдиз къванер гадарун;

Меккадай экъечлалди эхиримжи тѡаваф (тѡавафу-лъвада – сагърай тѡаваф) авун.

Нагагъ зияратчиди и винидихъ къейднавай важибар къилиз акъуд тавуртла, ада Меккада жерме яз къурбан авуна кланда. Нагагъ икл ийидай такъат адахъ авачтла цлуд йикъан къене сивер хуън лазим я: 3 юкъуз Меккада ва амай 7 юкъузни вичин ватандиз хтайла гъана.

Гъаж ва умра ийидай къайдаяр

Гъаж умра пуд къайдада ийиз жеда.

Ифрад – шавваль варз алукудалай къулукъ зияратчиди микъатдал гъаждиз гъахъун патахъай ният ийизва.

Таматтуъ – зияратчиди умрадин адетар къилиз акъудунин гъакъиндай микъатдал шаввальдин варз алукудалай къулукъ ният ийизва, амма гъаждин адетар къилиз акъудунин патахъай ният ада Меккада ийизва.

Къиран – зияратчиди гъаждиз ва умрадиз гъахъун патахъай абур са игърамда сад авуналди шаввальдин варз алукудалай къулукъ микъатдал ният ийизва.

Гъаж ва умра эхиримжи къве къайдада авуртла жерме къвезва, гъикл хъи ам ахъаяй важиб хъиз къабулзава: Меккада къурбанд авун, нагагъ икл жезвачтла 10 юкъуз сив хвена кланда, 3 юкъуз Меккада ва амай ирид юкъуз жуван ватандиз хтайла гъана. Нагагъ таматтуъдин къайдада зияратчи вичин микъатдал хтайтла, гъаждин адетриз гъахъун патал, я туш хъи, и кар патал ам Гъарамдин сергъятрай экъечлалтла, Меккедин микъатдин сергъятриз мукъва тир къван чкадал, ам и жерме гуникай хкудзава.

Винидихъ къейд авурбурукай имам Шафииндин мазгъабдалди виридалайни кваз

къазвай вичел амал ийизвай къайда сад лагъайди яз гъисабзавач, гъикл хъи и къайда чандин такъатрал гъалтайла виридалайни четинди яз гъисабзавач, Абу-Гъанифадин мазгъабдалди къвед лагъай къайдадал амал авун хъсан тирдакай лугъузва, гъикл хъи, адан четинвал пулдин такъатрилай аслу я.

Гъаждиз гъахъунин гъазурлухвал

Виликди къейд авурвал, Дагъустандай зиярат ийизвайбуру гъаждиз гъахъунин гъакъиндай ният Зуль-Гъулайфадин микъатда ийизва ва адаз гъакли «Абару Али» лугъузва. Ам нурлу Мединадин къваларив эклъ хъанва. Микъатдал агакъайла зияратчийри михъиз чеб гъаждизни умрадиз гъахъунин гъуърметдай динди истемешзавайвал чуъхвена кланда. Вилик амаз бедендал алай артухан чларар алудна кланда, кикер атлана, атларар ягъун меслят къалурзава. Итимри адетдин чпел алай парталар хтлунна игърам алукулна, яни беден лацу къве парчадалди клевирзава, адетдин клвачин къапарин паталай клуфар ахъа, дабан квачир, къезил чуъвекар хътинбур алукулзава. Нагагъ зияратчидив вичин игърам гвачтла, ада ам чкадал къачун лазим я. Дишегълийривай чини гъилер клевир тийизвай вири жуърдин партал ва я клвачин къапар алукулиз жеда.

Гъаждиз ва я умрадиз гъахъунин ният авун

И гъазурлухвилер акурдалай къулукъ зияратчийри мисклида чпин зиярат башламишунин гъакъинда къве рекъатдин суннат-капл авуна кланда. Капл авурдалай къулукъ:

Нагагъ зияратчидиз ифраддин къайдада зиярат авунин фикир авайтла, ада ихътин ният авун чарасуз я: «За ният ийизва гъаждин адетриз гъахъунин гъакъиндай ва Сад тир Аллагъдин гъуърметдай абур къилиз акъудунин эгечлзава».

«Лаббайка-ллагъумма би-хлажжатин лаббайк, лаббайка ла шарика лака лабайк, инна-ль-хламда ва-нигъмата лака ва-ль-мулк, ла шарика лак»

Нагагъ зияратчидихъ зиярат таматтуъдини къайдада ийидай фикир аватла, ада агдадихъ галай къайдада ният авун лазим я:

«За умрадин адетриз гъахъунин гъакъиндай ният ийизва ва Сад тир Аллагъдин хатурдай ам къилиз акъудунин эгечлзава».

«Лаббайка-ллагъумма би-умратин лаббайк, лаббайка ла шарика лака лабайк,

инналь-хламда ва нигъмата лака валь-мулк, ла шарика лак».

Эгер зияратчидиз зиярат къирандин тегъерда ийидай фикир аватла ада ният и къайдада авун лазим я:

«За гъаждинни умрадин адетрик экечлун патал, абур къведни сад авуна ният ийизва ва зун абур Сад тир Аллагъдин хатурдай къилиз акъудунин эгечлзава».

«Лаббайка-ллагъумма би-хлажжатин ва умрати лаббайк, лаббайка ла шарика лака лабайк, инналь-хламда ва-нигъмата лака валь-мулк, ла шарика лак».

Гъаждиз гъахъайдалай къулукъ зу-ль-гъижадин 10-лагъай йикъалди, къванер гадардай вахтуналди «Лаббайк» жезмай къван гзаф лугъун хъсан яз гъисабзавач.

Я Аллагъ! Ваз къуллугъ ийиз ва муътуъгъ жез гъазур я! Вав барабарди авач. Вири крарин тариф ва къуват Види я. Вав барабарди авач!

Зияратчи патал къадагъа тир крар

Зиярат авун патал ам эхирдал къван тухудалди зияратчийриз къадагъа я:

гъулуънни папан араяр хъун ва ам арадал гъизвай хътин гъерекатар (теменар гун ва мсб.);

мехъерар авунин адетрик (никагъ авун ва мсб.) экечлун; атларар ва ахътин маса шейер ишлемишун;

къилел ва чинал алай чларарик вири жуърдин хъуцлурар ва набатарикай хкудзавай гъерияр хклун;

чиз ва тийижиз бедендин гъи чкадал хъайитлани экъечинавай чларар алудун;

чарасузвал авачиз кикер атлун;

итимар патал – чарасузвал авачиз адетдин параталар ва клвачин къапар алукулун (клуфар ахъа кланер квачир чуъвекар хътинбурулай алатайла);

къил клевирун (къилел алукулдай шейиналди, игърамдалди, гъилелди ва мсб.)

дишегълияр патал – чарасузвал авачиз хъайитла, чин ва гъилерин билегдал къван агалун;

гъуърч авун ва Гъарамдин гъуърч къачун ва ам ишлемишун;

Гъарамда авай набататриз зиян гун.

Къадагъа алай крарай къвезвай жерме

Винидихъ къейднавай къадагъа алай крар авуртла (абуркай бязибур патал вичихъ бине авайбур квачиз) гъарам я ва абурай жерме къвезва.

Нагагъ зияратчиди чиз-чиз Къурбан-байрамдин къванер гадарзавай йикъалди ва чларар

алуддалди гъулуънни папан алакъайриз рехъ гайитла, адан гъаж члур хъанвайдай къада. Гъикл хъайитлани гъаж эхирдал къван къиле тухвана кланда ва гуъгуънин йисара жезмай къван фад ам къиле тухун хъувунин чарасузвал ава.

Идалайни гъейри, гъулуън-зияратчиди авай такъатриз килигна жерме гун лазим я. Жерме лагъайтла, зияратчидин мумкинвилериз килигна, агдадихъ галай къайдада гуда: деве; кал; ирид гъер; деве куън ятла гъакъван пулуналди; деведихъ авай къиметдай гъикъван муддин (къуъл, дуъгуъ) къачуз жезватла, гъакъван йикъара сив хуън.

Къурбанд авунин къайдада жерме, я туш хъи, пуд йикъан къене сив хуън лазимвал ава, тахъайтла Гъарамдин ругуд кесиб касдиз гъар садаз къилди 2 муддин (саки 1,5 кг.) техил гун лазим я нагагъ агдадихъ галай къадагъа алай гъерекатриз рехъ ганваз хъайитла:

къванер гадарайдалай ва чларар алудайдалай къулукъ, зу-ль-гъижадин цлуд лагъай юкъуз, гъулуънни папан алакъаяр хъун (тѡаваф альифаза ийидалди вилик);

гъулуънни папан араяр хъун арадал гъизвай жуърдин гъерекатриз рехъ гун (теменар гун ва мсб.);

жув ва масадбур патал мехъер авун, некаягъ авун; атларар ва ахътин маса шейер ишлемишун;

къилел ва чинал алай чларарик вири жуърдин хъуцлурар ва набатарикай хкудзавай гъерияр хклун;

чиз-чиз клвачин къапар ва цвалар алай парталар алукулун, гъи къайдада хъайитлани къил клевирун ва гъакли дишегълийри чин ва гъилин билегар клевирун. (Нагагъ са тайин тир себебдалди итимди партал алукулна къил клевирайтла, я туш хъи, дишегълиди чин ва гъилин билегар клевирайтла, абур гунагъдикай азадзава анжах жермедикай ваъ);

чиз-чиз я туш хъи, тийижиз, хатадай са гъилди пуд члар ва я пуд кек атлун. Са кекни са члар атлунал са муддин къадарда аваз, яни 650 гр. къуъл, нагагъ къве чларни кикер атлайтла, къве муд (яни 1,5 кг. къуъл) жерме къвезва.

Гъарамда гъуърч авун ва ана авай набататриз зиян гунални жерме къвезва, идан гъакъиндай алимривай чарасузвал аваз хъайитла, чириз жеда.

Меккадиз атун ва алькъудум тѡаваф авун

Меккадиз атайла зияратчийри михъиз беден чуъхуън лазим я ва Масжид аль-Гъарамдихъди фена, алькъудум тѡаваф, яни Меккадиз атунин гъуь- **» 10**

КЪУЗУЪ ЖЕДАЛДИ ЖЕГЫЛВИЛИКАЙ МЕНФЯТ КЪАЧУ

ИСЛАМДИН ФЕРЗЕР

9 «рметдай тлаваф авуна кланда.

Бабу-салам твар алай варарихъай мискидиз гъахайтла хъсан яз гъисабзава ва Кябе акурла агъадихъ галай дуьа клелна кланда:

«Аллагъумма зид гъаза-ль-Байта ташрифан ва тагъзиман ва такриман ва магъабатан. Ва зид манн шаррафагъу ва глаззамагъу мимман хлажжагъу ва гтамарагъу ташрифан ва такриман ва тагъзиман ва бир-ран. Аллагъумма анта салам ва минка салам фа хлайина раббана би-с-салам».

Тлаваф ийидайла агъадихъ галай ругуд шартI чарасуз къилиз акъудна кланда:

нажасдикай беден ва алай партал михъи авун, михъиз беден чухъун ва тлагъарат гваз хъун;

капI ийидайла бедендин кевирзавай чкаяр ачух тахъун, яни аврат кевирун;

нагагъ им тлаваф аль-къудум ва я гъаждинни умрадин фарз тир тлаваф туштIа, ният авуна тлаваф авун;

тлаваф Гъажар аль-асваддилай гатлума акI авуна кланда хъи, герек вири беден къванцин виликай фин;

тлаваф ийизвай вири и вахтунда Кябе зияратчидин чапла патахъай хъана кланда (тлавафдин бине, зияратчи Кябедихъ чин элкъурна акъ-вазнавай вахт, Гъажар аль-асваддин къаншарда акъазна-вай ара квачиз);

ирид сеферда тамамвилелди элкъун (Гъажар аль-асваддилай гатлума гъа инал элкъун акъалтIарзава).

Тлаваф гъикI авуна кланда

Тлаваф агъадихъ галай къайдада авуна кланда: зияратчи Кябедив а тегъер агатун лазим я хъи, Гъажар аль-асвад эрчи патахъай хъун лазим я ва къванциз темен гузва. Гъа и чкадал тлаваф авун патал зияратчиди ният ийизва (нагагъ им чарасуз ятIа). Акъвазнавай чкадила ам эрчи патахъди элкъведа, Кябе чапла патахъай жедайвал ва сятинин акъ-рабриз къарши тегъер элкъвез гатлума.

Нагагъ инсанар гзаф аваз хъуники винидихъ къейдна-вай къайдада тлаваф гатлумиз четин ятIа, зияратчиди акатай чкадал Кябедихъ чин элкъурда, Гъажар аль-асвад алай чкадила эрчи патахъ акъ-вазна а терефдихъди гъилин ишара авуна гъилин капашдиз темен гуда. Ахпа ада тлаваф ийида лагъана (нагагъ им чарасуз ятIа) ният ийида, эрчи патахъ элкъведа, Кябе чапла патахъай жедайвал ва сятинин акърабриз къарши тегъер элкъвез гатлума.

Алай вахтунда гъатта гъа и жуьреда тлаваф гатлумизни

четин я, гъикI хъи, ам эрчи патахъди элкъвез агак тавунин хаталувал ава ва инсанрин чехи дестеди ам Кябедихъ чин элкъурнаваз тухун мумкин я. Гъавилий виликди финин гъерекат винидихъ къалурна-вай жуьреда гатлумаитIа хъсан яз гъисабзава, гъеле гъажар аль-асваддин агакъдалди, гъажар аль-асваддин къаншарда лагъайтIа, адахъ элкъун тавуна ва акъваз тавуна ам галай патахъ гъил хкажна гъилин капашдиз темен гана хъиз, тлаваф авунин патахъай (нагагъ ам чарасуз ятIа) ният авун меслят къалурзава.

Ният авурдалай къулухъ агъадихъ галай дуьа клелун хъсан яз гъисабзава:

«Бисмиллагъи ва ллагъу акбар. Аллагъумма иманан бика ва тасдикъан би-катабика ва вафаан би-лагъдика ва ттибагъан лисуннати набиййика Мухаммадин ﷺ»

«Аллагъдин тварцихъай, Аллагъ чехи я! Я Аллагъ, зун зияратчи яз атанва, вахъ инанмиш яз, Ви Ктаб тести-къарун патал (эбеди ферз яз), ферз тир кар къилиз акъудун патал, вуна чалай эбеди яз къачунвай ва Ви Пайгъамбар Мугъаммадан ﷺ Суннадал амал авун патахъ-ай».

Кябедин ракларин патаривай фидайла агъадихъ галай дуьа клелун хъсан яз гъисабзава:

«Аллагъумма инна-ль-байта байтука, ва-ль-Хараму хIарамука, ва-ль-амна амнука, ва гъаза макъаму-ль-глаизи бика мина-н-нар».

«Я Аллагъ, и Квал Ви Квал я, и Пак чкани Ви Пак чка я, и Хатасуз чкани Ви Хатасуз чка я ва им жегъен-немдин цукай Вуна хуьзвай чкани я».

«ва гъаза макъаму-ль-глаизи бика мина-н-нар» гафар зияратчиди лугъудайла, ада вичин хиялдай фикир Макъам-Ибрагъимахъ элкъурзава.

Кябедин къвед лагъай пилехъай фидайла, вичиз Рукна аль-Иракъи лугъузвай, ихътин дуьа авуртIа хъсан я:

«Аллагъумма инни агъузу бика мина-шакки, ва- ширки, ва-шикъакъи, ва- н-нифакъи, ва-суи-ль-манзари, фи-ль-агъли ва-ль-мали ва-ль-валад».

«Я Аллагъ, ваз маса алла-гъар гъунин гунагъдикай Валди зун хуьн тIалабзава, (имандал) шаклувал гъу-никай ва имансузвиликай (куфрдикай), къве чин хъу-никайни имандила ала-туникай, хизандин, мал-девлетдин ва веледрин къилел къвезмай бедбахтвилерин писвилерикай».

Кябедин чидгъердикай фидайла:

«Аллагъумма азиллани фи зиллика явма ла зилла илла

зиллука, васкъини бикаъ-си набиййика Мухаммадин шарабан гъаниан ла азмау багIдагъу абадан, я За-ль-жалали ва-ль-икрам».

«Я Аллагъ Ви сериндилай гъейри маса серин авачир вахтунда вуна чун Ви Ардин кланик кевира! Я Аллагъ, заз Мугъаммадан ﷺ жеминай яд це, зи къарихвал михъиз атудайвал, я регъимдинни чехивилин Сагъиб».

Кябедин пуд лагъай пилеп къаншардив, Рукн аш-Шами твар алайдав агакъайла:

«АллагъуммажIалгъу хлажжан мабруран, ва занбан магъфуран, ва сагъян машкуран, ва тижарат лан табура, я Глазизу я Гъаффар».

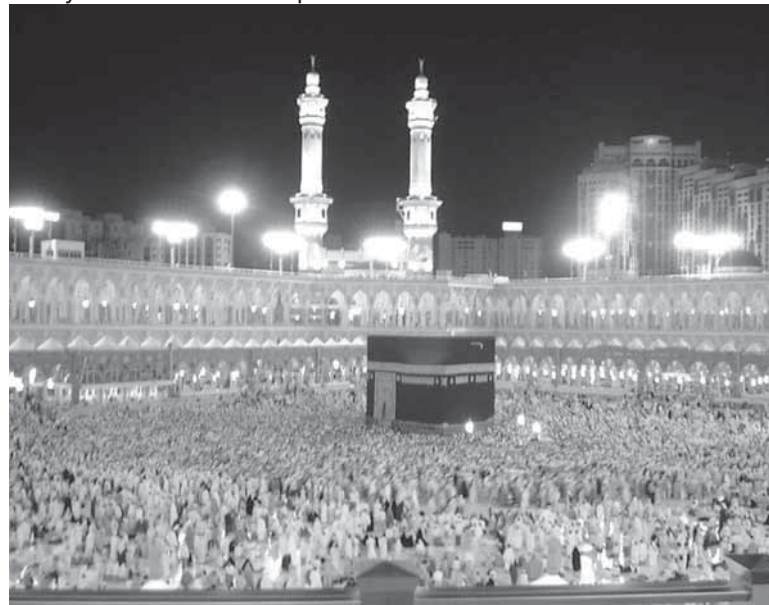
«Я Аллагъ, зи и зиярат Вуна къабулнавай зияратди-кай ая, разивал ганвай зегъ-метдикай, гунагърилай гъил къачудай себеб ва агалкъу-нар авай аливеридикай (агъа дуьньядин гъурмет-дай) ая! Я Чехиди! Я Гъил къачудайди!»

Кябедин пуд ва къуд лагъай пилерин арада:

«АллагъуммажIалгъу хлажжан мабруран, ва занбан магъфуран, ва сагъян машкуран».

«Я Аллагъ, зи и зиярат Вуна къабулнавай зияратди-кай ая, разивал ганвай зегъ-метдикай, гунагърилай гъил къачудай себебрикай ая».

Рукн аль-Ямани твар алай

къуд лагъай пилеп къаншарда, адан терефдихъ гъил югъурна хъиз:

«Аллагъумма Раббана атина фи-д-дуьна хIасанатан, ва фи-ль-ахирати хIасанатан, вакъина Глазаба-н-нар».

«Я Аллагъ, чи Халикъ, чаз и уьмуьрда регъим це ва къведай уьмуьрдани регъим це, сурун жазадикай ва жегъеннемдин цукай Ви регъимлувилелди хуьх!»

Зияратчи гъажар аль-асваддин агакъайла, вичин тлаваф гатлума чкадив, элкъунин са тереф куьтягъ жезва. Гуьгъуьнин ругуд сефердани элкъун гъа и къайдада ийизва.

Тлаваф авунихъ галаз алакъалу месэлая

Тлаваф авунихъ галаз алакъалу тир ва зияратчий-ри артух фикир тагузвай са шумуд важиблу месэла ава:

Тлаваф ийизвай вири вахтунда Кябе зияратчидин чапла патахъай хъун лазим я, гъар са элкъунин сифте къил, бине, зияратчи Гъажар аль-асваддин чин элкъурна акъ-вазнавай вахт квачиз. Нагагъ элкъвезвай вахтунда зияратчиди Кябедихъ чин элкъурнаваз я туш хъи, далу ганваз, Кябе адахъай эрчи патахъай хъайитIа ва гъа и гъалда аваз, месела, зияратчиди са къадам хъайитIани къачуртIа, ам са къадамдин къулухъ элкъун мажбури я ва гъа и чкадила тлаваф гатлум хъуьна кланда.

Нагагъ адавай са къадамдин къулухъ элкъвез тахъайтIа, и элкъун гъисаба къазвач ва ада алава яз элкъун хъуьуниз мажбури я. ТахъайтIа, адан элкъун хъуьун акъалтIадач. Гъа и ара гъар са элкъунин сифте къиле фикир гуниз лайихлу я, зияратчиди Гъажар аль-асваддин чин элкъурна-вайла.

Гъар гъи жуьредин тлаваф ийиз хъайитIани зияратчиди Кябедин цларив гъил къана кландач (Гъажар аль-асвад къванциз хIлун квачиз элкъуь-

тегъан пуд элкъун фад-фад, куьлуь-куьлуь камаралди авуна кланда, амай къуд элкъун адетдин къекъуьнин тегъерда ийида.

Тлавафдин ирид сеферда элкъунин гъар са бинедилай Гъажар аль-асвад къванциз атана адал пел эцигна ва темен гана кланда. Амма икI авун патал амайбури гъарнихъ авун лазим къвезватIа, темен гудай чкадал гъил югъурна ва капашдиз темен гана кланда.

Тлавафдилай къулухъ капI авун

Тлаваф авурдалай къулухъ зияратчи акI акъвазна кланда хъи, аданни Кябедин арада Макъам-Ибрагъим хъун лазим я ва тлаваф авунин гъурмет-дай къве рекятдин суннатдин капI авуна кланда. Вилик амаз эрчи пата къуьн кевирна хъиз. Ният икI ийизва: «Ният ийизва за тлаваф авунин гъурметдай къве рекятдин капI авун». Куплунилай къулухъ клелайтIа хъсан я:

«Аллагъумма гъаза баладука-ль-ХIараму, ва-ль-масжиду-ль-ХIараму, ва байтука-ль-ХIараму, ва ана глабдука, вабу глабдика, ибну аматика, атайтука бизунубин касиратин ва хатIая жамма-тин ва агIмалин саййиатин, ва гъаза макъаму-ль-глаизи бика мина-н-нари, фагъфир-ли, иннака анта-ль-Гъафуру-р-РахIим».

«Я Аллагъ! Им къадагъа хуьзвай шегъер я, къадагъа хуьзвай мисклин ва Ви къвални Кябе, Вуна гуж гъалиб авунни дявезер къадагъа авунвай, зун лагъайтIа, Ви лукI, Ви лукларин хва я. Зун Ви вилик эхир авачир къван гунагъарни пис крар гваз акъвазнава. Им Ви лукI Ибрагъим ﷺ акъвазай чка я, Вуна цукай хвейи. Я Аллагъ! Вуна зи гунагърилай гъил къачун патал тIалабзава, гъикI хъи, гъакъкъатдани вун Вири Багъишдайди ви Регъимлуди я».

Земземдин яд хъун

Идалай къулухъ зияратчи йицин чешмедал фида. Яд агъадихъ галай дуьа клелиз жезмай къван гзаф хъвана кланда:

«Аллагъумма инни асъа-лука гIилман нафиган ва ризкъан васиган ва шифа-ан мин кули даин ва сукъмин бирахIматика я архIама-р-рахIимин».

«Я Аллагъ! Вуна заз хийирлу чирвилер, сергъят авачир къван къиметлу-вилер, гъар гъи жуьредин хъайитIани тIалрикай хуьн-дайвал сагъламвал це, я сергъят авачир къван регъимрин Сагъиб». ►► 11

ИЛИМ ХАЗИНА, АДАН КУЪЛЕГАРНИ ГУЗВАЙ СУАЛАР ВА АБУРУКАЙ ХКУДЗАВАЙ МЕНФЯТ Я

Гъядис

ХАБАР КЪАЗВА – ЖАВАБ ГУЗВА

Заз вацран кылер яргалди жезва (вири санлай къачурла – 10 югъ). И йикъара заз капI ийидай, сив хуьдай ва зияратдал фидай ихтияр авани? Заз са меслят къалурун тIалабзава.

8 928... 44

Адет яз, дишегълийриз вацра са гъафте къван вацран кылер жезва. Идаз шариатда «гъайз» (хIайз) лугъузва. Ихътин вахтунда дишегълийриз капI авун, сив хуьн, Къуръан кIелун, мискIинда ацукъун, тIаваф авун ва маса ибадатар къадагъа я. Зиярат авуниз къадагъа авач. Амма бязи дишегълийриз гъайз гъафтедилай гзаф ва я тIимил йикъара давам жезва. Месела, суал вуганвай дишегълидин гъайз цIуд югъ я. Са тафаватни авач, гъайз алатдалди, яни михьи жедалди ада и йикъара капI-тIеат акъвазарна кIанда. Амма са бязи дишегълийриз начагъвал себегъ яз гъайз 15 йикъалай гзаф давам жезва ва я гъамиша жезва. Идаз «истигъаза» лугъузва. Ихътин дубъшуьшра дишегълиди шариатди къалурунавай шартIар, серенжемар къабулна ибадат давамарзава.

ЦIуд юкъуз давам жезвай вацран кылер адетдинбур яз гъисабзава ва и вахтунда дишегълидиз шариатди капI авун, сив хуьн, Къуръан кIелун ва маса ибадатар къадагъа ийизва.

Вацран кылер авайла теспягъ чIугъаз истигъфарар, устазди ганвай вирд аватIа, гъабур тамамариз (Къуръандин аятар галачиз) жеда.

Некъягъ тавунмаз аял хайи дишегълидин гунагъ гъихътинди я?

Мехъерар ийидалди (некъягъ тавунмаз) дишегълидинни эркекдан месин алакъаяр зинавал (прелюбодеяние) я. Зинавал лагъайтIа, лап чIехи гунагърикай сад тирди Къуръандани гъадисра къалурунава. И жуьреда хъанвай аялни бубадинди я лугъуз жедач.

Себегъ аваз ахъагъай сив къаза хъийидайла ният гъикI авуна кIанзава?

Ихтилат Рамазандин вацран ферз тир сив хуьникай физватIа, икI лугъуда: «Ният ийизва за зал ферз тир Рамазандин вацран сив хуьн къаза хъувун».

Заз теспягъар ишлемишиз кIанзава. Абур гъиле къурла кIелдай шейэр квевай къалуриз жедачни?

8 928... 84

Туба-истигъфар ийида «Астагъфируллагъ» гафар кIелиз. Аллагъдин сад тирвал субутиз «Ла илла-гъа илла-л-Лагъ» гафар тикрарда. Пайгъамбардиз ﷺ хийирдуьа, салават кIелда: «Аллагъумма салли гIаля саййидина МухIаммадин ва гIаля али саййидина МухIаммадин ва саллим». Амма тIарикъатдин шейхдивай вирд къачуна вирддин азкарар кIелайтIа виридалани лайихлу кар жеда.

Лугъуда хьи, чи Пайгъамбар ﷺ чандик квайла адавай дубънъдин эхир мус жеда лагъана хабар къурла, ада вичин къве тIуб къалуруна чан гана. Ибур авай гафар яни? Эгер ятIа, им вуч лагъай чIал я?

8 928 ... 96

Имам Муслима вичин «Сагъигъ» кIватIалда Анасалай агакънавай гъакикъи гъадис гъизва. Ана хабар гузвайвал, Пайгъамбардивай ﷺ Къияматдин йикъан гъакиндай хабар къурла, ада «Зунни Къияматдин югъ ингъе гъа икI» лагъана вичин юкъван ва къалурудай тупIар сад-садав агудна къалуруна. Алимрин фикирдалди, им акI лагъай чIал я хьи, Пайгъамбар ﷺ вич атун – им Къияматдин йикъан лишан я.

Центр создания семьи «Аль-Арус»

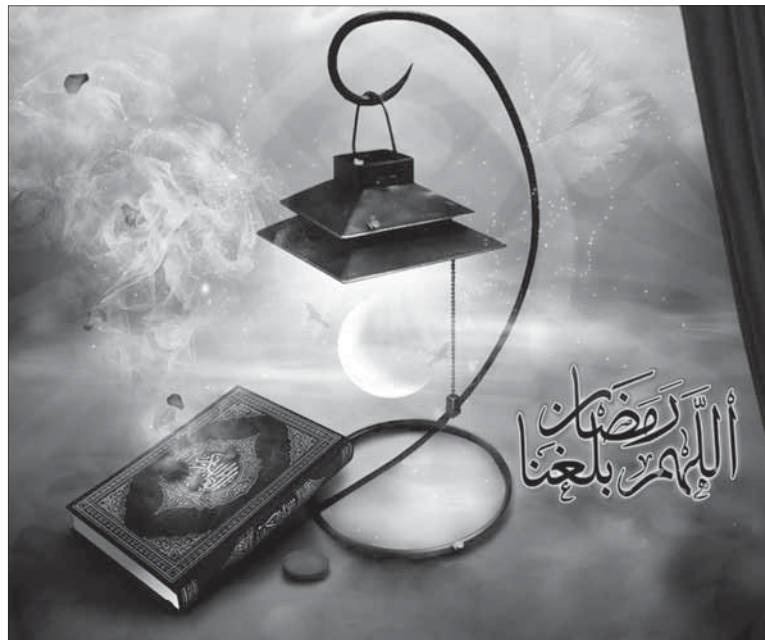
ПРИГЛАШАЕТ ВСЕХ, КТО УСТАЛ ОТ ОДИНОЧЕСТВА И ГОТОВ К СЕРЬЕЗНЫМ СЕМЕЙНЫМ ОТНОШЕНИЯМ.

Наша цель служить людям и оказывать помощь тем, кто в силу разных обстоятельств остался одиноким. Создание семьи, в которой царят взаимоуважение и любовь друг к другу является Богоугодным делом. Желающие могут обращаться конфиденциально. Мы рады, что за время работы наш центр сумел помочь людям.

ИншааЛлах, поможем и вам!

Обращаться по тел.:
Для мужчин – 8 928 559 89 63
Для женщин – 8 988 295 27 41

Гъуьрметлу газет кIелзавайбур!

Гила куь суалар, теклифар редакциядиз SMS-рин куьмекдалди 8 903 424 56 35 нумрадиз ракъуриз жедайди чна куь рикIел хкизва. Куь суалриз жавабар чна газетдин чинриз гуда.

Рузнама

Ноябрь

югъ	Пакаман Ас-Субх	Рагъ экъечI-завай вахт	Нисинин Аз-Зугър	Рагъ-дан-дин Аль-гIаср	Гъет-рен Аль-Магъриб	Мисен Аль-гIишаь
1	4.41	6.22	11.33	14.20	16.47	18.41
2	4.42	6.23	11.33	14.19	16.46	18.12
4	4.44	6.26	11.33	14.17	16.44	18.10
6	4.47	6.28	11.33	14.15	16.41	18.07
8	4.49	6.31	11.33	14.13	16.39	18.05
10	4.51	6.33	11.33	14.11	16.37	18.03
12	4.53	6.35	11.33	14.09	16.34	18.00
14	4.55	6.38	11.33	14.07	16.32	17.58
16	4.57	6.41	11.34	14.06	16.31	17.58
18	4.59	6.43	11.34	14.04	16.29	17.57
20	5.01	6.45	11.34	14.03	16.27	17.57
22	5.03	6.48	11.35	14.03	16.26	17.56
24	5.06	6.50	11.36	14.02	16.25	17.55
26	5.08	6.52	11.36	14.00	16.23	17.53
28	5.10	6.54	11.37	13.59	16.22	17.52
30	5.12	6.55	11.37	13.58	16.20	17.52

Учредитель
Благотворительный фонд "Путь".
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакциядин Совет
Агъмад-гъажи АБДУЛАЕВ
Сулейман-гъажи ТАГЪИБЕКОВ

Редактор
Зулейха ХАНМЕГЪАМЕДОВА

Канонический редактор
Шамиль ОМАРОВ

Верстка
Лейла ГУСЕЙНОВА

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по ЮФО (г. Ростов-на-Дону) – свидетельство о регистрации
ПИ № ФС 10-6401 от 15 декабря 2006 г.

Индекс 51325

При перепечатке ссылка обязательна
Газета набрана и сверстана
на компьютерной базе «Ас-салам»

Отпечатана в ООО «Дом печати»
пр. Акушинского, 20 Заказ № _____

Сдано в печать 12 октября 2009 г.

Тираж 4500 экз.
Адрес редакции:
367015 РД, г. Махачкала,
ул. М. Ярагского, 128

Телефон: (8722) 61-00-64

E-mail: assalamweb@gmail.com
web: www.assalam.ru